

Spatial Analysis of Citizens' Participation in Protecting the Urban Environment (Case Study: Shahrekord City)

Aliakbar Anabestani¹, Zahra Yeytamehr² and Parnian Sheykhi^{3*}

1. Professor in Department of Human Geography and Spatial Planning, Faculty of Earth Science, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.
2. Assistant Prof. in Geography and Urban Planning, Faculty Art & Architecture, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran.
3. MSc. in Geography and Urban Planning, Faculty of Earth Science, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

* Corresponding Author, a_anabestani@sbu.ac.ir

Received Date:
09/05/2025

Revise Date:
30/05/2025

Accepted Date:
16/09/2025

Published Date:
20/04/2026

Article Info Abstract

Research Paper
Volume 7, Issue 23, Spring 2026
Pages 118-137

Citizen participation is a fundamental factor in the success of urban projects. It is a means of achieving human development goals and is considered an independent value in the development of urban communities. The level of citizen participation depends on various factors and variables, such as social foundations, citizen awareness, citizen satisfaction, etc. has. Therefore, the aim of this study is to investigate the spatial analysis of citizens' participation in urban environmental protection of Shahkord. In terms of application purpose, it is descriptive-analytical method. To collect field data from a citizens' questionnaire to assess the status quo which was completed using the Cochran formula with an error of 7.5% equivalent to 171 people. To analyze the data, K-2 test, single-sample T test, one-way ANOVA analysis; Antero P. Shannon, CoCoSO were used. The results of the study show that among the eight factors affecting citizens' participation in urban environmental protection, the factor of people organizations with (10.381) percent variance accounted for the greatest effect among the factors. Also, according to the results of T-test, each sample of these factors was investigated and the second factor (environmental participation) (3,0948) was in a more favorable situation based on the T statistic. Further, the spatial analysis of the 14 neighborhoods of Shahkord was examined. Based on the CoCoSo test, the Koi Polis neighborhood has the 1st rank and has the highest score (2,542) and compared to Mahdiyeh neighborhood with (1,247) ranked lowest. Given the complexity and high cost of addressing environmental issues, public participation is the best option. Enhancing public knowledge and awareness about environmental issues is crucial for sustainable development.

Keywords: Citizens' participation, Spatial Analysis, Urban environment, Shahrekord City.

Cite this article:

Anabestani, A., Yektamehr, Z., & Shaykhi, P. (2025). Spatial Analysis of Citizens' Participation in Protecting the Urban Environment (Case Study: Shahrekord City). *Journal of Economic Geography Research*, 7(23), 118-137.

 <http://doi.org/10.30470/jegr.2024.2023639.1154>

2821-2266 © University of Zanjan.

This is an open access article under the CC BY-NC/4.0/License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

The best way to encourage public participation in preserving the urban environment is through effective engagement. The living conditions in cities are the outcomes of decisions made by managers and officials, which manifest in urban spaces. Citizens live in these spaces shaped by such decisions. Our question is, under these circumstances, how can citizens participate more actively in protecting the urban environment? The role of citizens and relevant authorities in enhancing and optimizing the urban environment, as well as the impact of public education and social awareness on urban environmental protection, are crucial issues. Additionally, addressing the challenges and presenting solutions and recommendations are essential. Environmental protection in urban areas is one of the significant challenges in modern urban societies. Citizens can contribute to creating a more pleasant and peaceful urban environment through active participation in urban environmental protection. In this research, we explore the current state of citizen participation in urban environmental protection in Shahrekord.

Methodology

This research is applied in nature based on its objectives and descriptive-analytical based on its methodology. Information was collected using library sources, scientific journals, and field surveys through questionnaires. The required data on rural smart tourism, sustainable rural development, and related indicators were gathered considering the regional conditions. The statistical population includes citizens residing in Shahrekord across 2 districts and 14 neighborhoods, where the current state of citizen participation in urban environmental protection was assessed. A stratified random sampling method was employed, and using Cochran's formula, considering Shahrekord's population of 190,441 in 2016, a sample size of 173 was determined with a margin of error of 0.075. The proportionate allocation method was used to distribute the sample size among the 14 neighborhoods.

Results and discussion

The findings indicate that among the eight factors influencing citizen participation in urban environmental protection, environmental participation in protecting parks and urban green spaces had the highest mean score. Initially, 30 questions were asked to assess the current state, and exploratory factor analysis was used to identify eight factors related to citizen participation in urban environmental protection. Among them, the role of non-governmental organizations (NGOs) had the most significant impact, with a variance of 10.381%. Additionally, a one-sample T-test showed that the second factor (environmental participation) had a more favorable status with a T-statistic of 3.0948. Spatial analysis of the 14 neighborhoods in Shahrekord revealed that the "Kuy Police" neighborhood ranked first with the highest score (2.542), while the "Mahdieh" neighborhood ranked lowest (1.247). One-way ANOVA showed significant differences in citizen participation in urban environmental protection across Shahrekord's neighborhoods.

Conclusion

Rapid urban development, pollution, vehicles, and greenhouse gases from factories have led to a new challenge called urban environmental pollution. This issue becomes more apparent as the natural surroundings of cities are destroyed for residential and industrial development. Given the complexity and high cost of addressing environmental issues, public participation is the best option. Enhancing public knowledge and awareness about environmental issues is crucial for sustainable development. Therefore, continuous and targeted environmental education can increase sensitivity to environmental issues and enhance public participation in finding solutions.

The study's findings indicate that citizens are dissatisfied with urban services, particularly in environmental management, which affects their participation and education levels. The following recommendations are proposed:

- ✓ Introducing an environmental education course in all university programs by the Ministry of Science to ensure all community members, including future homemakers, are

knowledgeable about environmental issues
and waste recycling.

✓ And more....

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

The authors equally contributed to the preparation of this article.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper. This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

تحلیل فضایی مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری (مورد مطالعه: شهر شهرکرد)

علی‌اکبر عنابستانی^۱، زهرا یکتامهر^۲ و پرنیان شیخی^{۳*}

۱. استاد گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
۲. استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مشهد، مشهد، ایران.
۳. کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

تاریخ دریافت:	تاریخ بازنگری:	تاریخ پذیرش:	تاریخ انتشار:
۱۴۰۴/۰۲/۱۹	۱۴۰۴/۰۳/۰۹	۱۴۰۴/۰۶/۲۵	۱۴۰۵/۰۱/۳۰

اطلاعات مقاله چکیده

مشارکت شهروندی یکی از عوامل اساسی در موفقیت طرح‌های شهری است و وسیله‌ای است برای دستیابی به اهداف توسعه انسانی و یک ارزش مستقل در توسعه‌ی جوامع شهری به حساب می‌آید. میزان مشارکت شهروندان بستگی به عوامل و متغیرهای گوناگونی از جمله بنیان‌های اجتماعی، آگاهی شهروندی، رضایت شهروندان و ... دارد. بنابراین هدف پژوهش حاضر بررسی تحلیل فضایی مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط زیست شهری شهرکرد است. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی از لحاظ روش توصیفی - تحلیلی است. برای جمع‌آوری داده‌های میدانی از پرسشنامه شهروندان برای بررسی وضع موجود که با استفاده از فرمول کوکران با خطای ۷/۵٪ معادل ۱۷۱ نفر تکمیل گردید. جهت تحلیل داده‌ها آزمون کای دو، آزمون T تک نمونه، تحلیل واریانس یک طرفه Anova؛ آنتروپی شانون، CoCoso استفاده گردید. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که در بین عوامل هشت گانه مؤثر در مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری، عامل سازمان‌های مردم‌نهاد با (۱۰،۳۸۱) درصد واریانس بیشترین اثر گذاری را در بین عوامل به خودشان اختصاص داده‌اند. همچنین بر اساس نتایج آزمون T تک نمونه‌ای این عوامل مورد بررسی قرار گرفته و عامل دوم (مشارکت زیست‌محیطی) (۳،۰۹۴۸) بر اساس آماره T وضعیت مطلوب تری برخوردار بود و در ادامه به تحلیل فضایی محلات ۱۴ گانه شهرکرد پرداخته شد و براساس آزمون کوکوسو محله کوی پلیس دارای رتبه ۱ و دارای بیشترین امتیاز (۲،۵۴۲) و در مقابل محله مهدیه با (۱،۲۴۷) پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص داده است. روشن است با توجه به گستردگی و پیچیدگی مسائل زیست‌محیطی پرهزینه بودن روش‌ها و ابزارهای مقابله با آن بهترین گزینه، بهره‌گیری از مشارکت مردمی است.

دوره ۷، شماره ۲۳، بهار ۱۴۰۵
صفحه ۱۱۸-۱۳۷
مقاله پژوهشی

کلید واژه‌ها: مشارکت شهروندی، تحلیل فضایی، محیط‌زیست شهری، شهر شهرکرد.

* نویسنده مسئول: a_anabestani@sbu.ac.ir

ارجاع به این مقاله: عنابستانی، علی‌اکبر؛ یکتامهر، زهرا؛ و شیخی، پرنیان. (۱۴۰۴). تحلیل فضایی مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری (مورد مطالعه: شهر شهرکرد)، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، ۷(۲۳)، ۱۱۸-۱۳۷.

doi <http://doi.org/10.30470/jegr.2024.2023639.1154>

بیان مسئله

در حال حاضر شهرها مهمترین مراکز و کانون‌های رشد جمعیت جهان به شمار می‌آیند. بنابراین لازم است مدیریت توسعه فضایی شهری به‌گونه‌ای هماهنگ باهم کار کنند که کارآمدی واحدهای فضایی شهری پویایی (شهر) در سطوح مختلف سیستم و بخش‌های شهری حفظ شود (شیخی و عباسی سورکی، ۱۴۰۲). فضاهای عمومی نقشی حیاتی در انرژی بخشیدن به زندگی مدنی در جامعه مصرفی معاصر ایفا می‌کنند این فضاها در محیط شهری در حل مشکلات و رفع انزوای اجتماعی، اقتصادی و... ناشی از فرآیندهای شهرنشینی نقش اساسی دارند (دانش‌دوست و همکاران، ۱۴۰۲). از مسائل روز جهان مسئله حفظ محیط‌زیست است. اکنون مسائل محیط زیستی به‌قدری دامنه پیدا کرده‌اند که قلمرو آن‌ها دیگر به مسائل فنی ختم نمی‌شود. امروزه محیط زیست عمیقاً دارای مفهوم اجتماعی اند و در کل مسائل محیط زیست ریشه فرهنگی دارد (احمدی و اکبرزاده، ۱۳۸۷). بنابراین، امروزه مشارکت از الزامات زندگی شهری به شمار می‌رود و می‌تواند مدیریت و برنامه‌ریزی را به‌شدت تحت تأثیر قرار دهد. از این منظر رویارویی با مسائل و مشکلات شهری همانند آلودگی، ترافیک، مسکن و غیره با بهره‌گیری مناسب از توان و قابلیت‌های شهرنشینان در چارچوب برنامه‌های مشارکتی امکان پذیر خواهد بود (تقوایی و همکاران، ۱۳۸۸). محیط‌زیست شهری، یک عامل بسیار مهم که تأثیر فزاینده و تعیین‌کننده‌ای بر دیگر عوامل سازنده زندگی شهری دارد. محیط‌زیست شهری درواقع اکوسیستم و یا محیطی است که دارای اجزاء و عناصر مختلفی ازجمله منابع، فرآیندها و تأثیرات مربوط به جوامع گیاهی و حیوانی محلی، حیات انسانی، معادن، آب، خاک، هوا و ... (محیط طبیعی)، منابع و فرآیندها و تأثیرات مرتبط با ساختمان‌ها، مسکن، جاده، تأسیسات و ... (محیط مصنوعی) و منابع و فرآیندها و تأثیرات مربوط به فعالیت‌های انسان، آموزش، بهداشت و هنر و ... (محیط اجتماعی و اقتصادی) است. در نتیجه‌ی عملکرد و فعالیت انسان‌ها و تبدیل منابع و مواد اولیه به کالا و خدمات موردنیاز، محیط‌زیست شهری تحت تأثیر قرار می‌گیرد که این تأثیرات ممکن است مثبت و منفی باشد. ازجمله عوامل منفی تأثیرگذار به محیط‌زیست شهری می‌توان به انواع آلودگی‌ها، تولید مواد زائد و زباله فاضلاب و تراکم جمعیت و ... اشاره کرد (ابراهیمی، ۱۳۸۳). به‌منظور کاهش سرعت، متوقف کردن و درنهایت معکوس کردن تخریب محیط‌زیست، علاوه بر درک اینکه چه چیزی به‌طور مستقیم باعث تخریب می‌شود به درک چگونگی مشارکت جامعه بشری از طریق سیاست‌ها و تصمیمات خود نیز نیاز داریم. در حال حاضر، دولت‌ها و کشورهای بسیاری رویه‌های قانونی و الزام‌آور و گزارش دهی محیط‌زیستی را برقرار کرده و نیز سازمان‌ها، مؤسسات و کنوانسیون‌های بسیاری مانند اتحادیه جهانی حفاظت، سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی، برنامه محیط‌زیست ملل متحد، کمیسیون اقتصادی و اجتماعی آسیا و اقیانوسیه، مؤسسه بین‌المللی توسعه و محیط‌زیست، گزارش دهی زیست‌محیطی را به یکی از برنامه‌های مهم و الزام‌آور خود تبدیل کرده‌اند (داداش اوغلی و همکاران، ۱۳۹۹). از این‌رو حفظ و نگهداری فضای سبز شهری بدون مشارکت واقعی شهروندان امری غیرممکن و دشوار است (Wolch & Newell, 2014).

بدون شک مهم‌ترین عاملی که در حفظ و حراست محیط‌زیست می‌تواند نقش اول را ایفا کند، بسیج نیروهای مردمی است و چه انگیزه‌ای بالاتر از آنکه این آگاهی و شناخت برای عموم حاصل شود که بقای آن‌ها به محیط‌زیست سالم وابسته است. از سوی دیگر چون دولت‌ها در حفظ و حراست محیط‌زیست بایستی هزینه‌های مالی فراوانی تقبل کنند، این امر برای بسیاری از دولت‌ها مشکلات فراوانی به همراه داشته، بنابراین مشارکت‌های مردمی یکی از راه‌حل‌های این مشکل است. چراکه سازمان‌ها و نهادهای رسمی، مردمی و خودجوش می‌توانند دولت را برای حفظ و توسعه پایدار محیط‌زیست شهری جهت داده و انگیزه‌های لازم را برای جلب مشارکت گسترده مردم در حفظ، احیا و بهره‌برداری اصولی از محیط‌زیست ایجاد کنند (نصیری و همکاران، ۱۳۸۰). همگانی بودن آموزش و آگاه‌سازی اجتماعی در رابطه با حفاظت از محیط‌زیست همواره مورد تأکید اجلاس‌ها در کنفرانس‌های بین‌المللی ازجمله اجلاس جهانی توسعه پایدار ۲۰۰۲ دستور کار ۲۱ آموزش برای همه و افکار عمومی است. بدیهی است با توجه به نا آگاهی برخی شهروندان در بروز مشکلات زیست‌محیطی نقش آموزش در سطوح مختلف جامعه امری مهم بوده و در اولویت خواهد بود که به‌مرورزمان این آموزش‌ها می‌تواند تأثیرات مثبتی در رفتارهای محیط‌زیستی شهروندان در جامعه بگذارد (حسینی، ۱۳۹۰). در

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۱۱۸-۱۳۷، بهار ۱۴۰۵.

دیدگاه‌های جدید، توجه به عدالت بین و درون نسل‌ها، میزان استفاده از امکانات و منابع و ملاحظات زیست‌محیطی بیشتر مورد توجه قرار گرفته است (سپایان و همکاران، ۱۴۰۳). شهرکرد امروزه شاهد توسعه زندگی شهر نشینی، افزایش جمعیت و تراکم جمعیتی است و همچنین نیازمند حفظ محیط‌زیست شهری برای رسیدن به توسعه پایدار شهری است. فضای سبز و پارک‌های شهرکرد هم از بعد سطوح و سرانه و هم از نظر توزیع فضایی با معیارها و استانداردهای شهری فاصله دارد. فضای سبز شهرکرد رقم ۳/۵ مترمربع را به خود اختصاص داده است که با سرانه استاندارد وزارت مسکن و شهرسازی کشورمان (۷-۱۲ مترمربع) فاصله دارد. در شهرکرد به دلیل کوهستانی بودن منطقه، بارش‌های شدید، جریان داشتن رودها، شرایط برای سیل خیزی وجود دارد و همچنین با توجه به وضعیت توپوگرافی شهرکرد و شیب زمین و آب‌های روان و دفع سنتی زباله و اجرا نشدن طرح مدیریت پسماند و همچنین جانمایی نادرست مکان دفع زباله‌ها به معضل محیط‌زیستی برای مردم تبدیل شده است. طبق اطلاعات در سال ۹۷ برآورد زباله‌های جمع‌آوری و دفع شده ۴۷۴۵۰ تن است؛ و آلودگی هوا در شهرکرد به دلیل عدم مدیریت مناسب زمینه ساز خشک شدن بسیاری از دشت‌ها و ایجاد کانون‌های گردوغبار شده است که در برخی از روزهای سال باعث آلودگی هوا می‌گردد. موارد فوق از رایج‌ترین مشکلات محیط‌زیستی شهرکرد می‌باشند. بهترین راه جلب مشارکت‌های مردمی در راستای حفظ محیط‌زیست شهری است. شرایط ایجاد شده در شهرها برای زندگی نتیجه تصمیم‌گیری مدیران و مسئولان می‌باشد و این نتیجه‌گیری برون داد خود را در فضاهای شهری نشان می‌دهد. شهروندان در فضای ایجاد شده منتج از تصمیم‌گیری شهروندان زندگی می‌کنند سوال ما این است در این شرایط شهروندان چگونه می‌توانند مشارکت بیشتری در جهت حفاظت از محیط‌زیست شهری داشته باشند. نقش شهروندان و مسئولین ذی‌ربط در بهبود و بهینه‌سازی محیط شهری و تأثیر همگانی بودن آموزش و آگاه‌سازی اجتماعی در رابطه با حفاظت محیط‌زیست شهری از مسائل و مشکلات فراروی آن و درعین‌حال ارائه راهکارها و پیشنهادها در خصوص آن مهم‌ترین مسئله است. بحث حفاظت از محیط‌زیست شهری یکی از چالش‌های ما در جوامع شهری است و شهروندان با مشارکت در حفاظت از محیط‌زیست شهری می‌توانند تلاش کنند برای خودت محیطی آرام‌تر و دلپذیرتر در شهرها ایجاد کنند. ما در این تحقیق به این موضوع پرداختیم و از این زاویه به این موضوع ورود پیدا کرده ایم که وضعیت مشارکت شهروندان (ساکن شهرکرد) در حفاظت از محیط‌زیست شهری چگونه است؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مشارکت شهروندی - واژه شهروند مرکب از دو کلمه (شهر) به معنای جامعه انسانی و (وند) به معنی عضو، وابسته و در اینجا بیانگر جز خارج، لازم شهر است که از این واژه مرکب معنای انتزاعی مناسبی به دست می‌آید که به نوعی درخور بار عقلانی را دارا است (رحیمی و دشتی مؤخر، ۱۳۹۲). مشارکت مردم درگیری داوطلبانه مردم در تصمیم‌گیری‌هاست که مستقیماً زندگی‌شان را تحت تأثیر قرار می‌دهد، شهرسازی با مردم بر حمایت و تلاش‌ها در جهت افزایش توان مردان و زنان به گونه‌ای است که خود آن‌ها بتوانند نوع، میزان و نحوه تغییر مورد درخواست خودشان را تشخیص دهند (حسینی، ۱۳۹۰). واژه مشارکت از حیث لغوی به معنای درگیری و تجمع برای منظور خاص است (زیاری و همکاران، ۱۳۸۸). مشارکت عمومی شهروندان در توسعه مهارت‌های شهروندی‌شان ارتباط، همکاری و گفتار علاقه‌توانا می‌کند و در همان زمان فرصتی را برای شهروندان فراهم می‌آورد تا شهروند فعال بودن را تمرین کنند (Glucker et al., 2013). مشارکت شهری متأثر از عوامل گوناگونی است که باید در اتخاذ رویکرد مشارکتی شهری و برنامه‌ریزی شهری و موردتوجه قرار گیرد. از جمله این عوامل می‌توان به نیت و قصد شرکت‌کنندگان، انگیزه آنان از مشارکت شهروندی، انتظارات مشارکت‌کنندگان از نتایج و پاداش مشارکت و سرانجام امکانات و شرایط مشارکت شهر اشاره کرد. مجموعه این عوامل و عوامل دیگری که در این زمینه می‌تواند وجود داشته باشد، بر شکل گرفتن مشارکت شهری و ماهیت مشارکت شهروندی مؤثرند. اقدام مشارکت توسط یک فرد هنگامی صورت می‌گیرد که اولاً قصد و نیت او برای مشارکت شکل گرفته و انگیزه‌ی کافی را برای مشارکت یافته باشد، ثانیاً امکان مشارکت برای فرد خواهان مشارکت فراهم شده باشد. هر یک از این عوامل (قصد و نیت مشارکت و امکان مشارکت) تحت

تحلیل فضایی مشارکت شهروندان ... / عنابستانی و همکاران

تأثیر عوامل دیگری مشخص و تعیین می‌گردند. مروری بر این عوامل به درک بهتر مطلب کمک می‌کند. نخستین عامل مؤثر بر قصد مشارکت، اطلاعات فرد در مورد مشارکت است. حداقلی از دانش مکرر یک پدیده یا رفتار لازم است تا ذهن فرد نسبت به آن کنجکاو شده، بتواند آن را موضوع احساسات مثبت یا منفی خویش قرار دهد. دومین عامل تصور فرد از پیامدهای مشارکت است. فردی که اجمالاً می‌داند مشارکت چیست باید در این زمینه نیز اندیشه کند که در اثر اقدام به مشارکت چه چیز حاصل می‌گردد. سومین عامل مؤثر در شکل‌گیری انگیزه‌های درونی در زمینه مشارکت، ارزش داوری در زمینه‌ی پیامدهای متصور برای مشارکت است عامل مؤثر دیگری که می‌تواند نقش تسهیل‌کننده و یا مانع را در ایجاد انگیزه برای مشارکت ایفا نماید، سوابق فرد در زمینه‌ی مشارکت است در صورت مساعد بودن همه‌ی عوامل فوق، قصد مشارکت در فرد پدید می‌آید اما تنها قصد مشارکت برای اقدام به مشارکت کافی نیست. وجود امکان لازم نیز شرط است و این مسئله (امکان مشارکت) به‌نظام قانونی و نهادی جامعه بازمی‌گردد. قوانین جامعه از یک‌سو چهارچوب‌های قابل‌قبول و رسمیت یافته‌ی کنش‌های اجتماعی را مشخص می‌سازد و از سوی دیگر حقوق متقابل افراد وظایف مرتبط با این حقوق را تعیین می‌نمایند (بینائی باشی، ۱۳۹۰).

حفظ محیط زیست شهری - روند رو به رشد جمعیت شهرنشین باعث به وجود آمدن مشکلاتی در زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی برای شهر بزرگ شده است. مشکلاتی اعم از تغییرات آب‌وهوایی، آلودگی هوا و توزیع نامناسب خدمات و منابع طبیعی شهری شده که حیات جمعیت ساکن در آن را تهدید کرده و باعث افت سطح کیفیت زندگی گردیده با توجه به موارد گفته شده امروزه رویکردهای گوناگونی برای رهایی و مواجهه با این است (مصفاپی و همکاران، ۱۴۰۳). بنابراین، فاجعه محیط زیستی نه تنها آرامش و امنیت را از زندگی انسان می‌رباید، بلکه سلامتی و هستی را تهدید میکند. نبود روشهای صحیح جمع‌آوری و دفع زباله، مشکل تأمین آب آشامیدنی سالم، شبکه‌های جمع‌آوری و تصفیه فاضلاب‌ها، استقرار نا به جای فعالیت‌های مزاحم، آلودگی‌های ناشی از وسایل نقلیه و غیره... نمونه‌هایی از رایج‌ترین مشکلات محیط زیستی شهرها به شمار می‌آیند که هر یک به تنهایی می‌توانند سلامت شهرنشینان را به مخاطره اندازند. روشن است با توجه به گستردگی و پیچیدگی مسائل محیط زیستی و پرهزینه بودن روش‌ها و ابزارهای مقابله با آن بهترین گزینه، بهره‌گیری از مشارکت مردمی است (رحیمی و دشتی مؤخر، ۱۳۹۲). ارتباط میان شهرها و محیط زیست در نگاه اول تنها ارتباط میان دو واقعیت کاملاً فیزیکی و محسوس است، اما همین ارتباط کاملاً متأثر از فرآیندهای سیاسی و اقتصادی و جریان‌های فرهنگی است و بر روی آن‌ها تأثیر نیز می‌گذارد (Benton-short et al., 2008) منظور از محیط شهری فضاهای انسان ساخت، ساختمان‌ها، پیشرفت‌ها و ساختارهایی است که در شهرک‌ها و شهرها می‌یابیم و این در برابر حیات وحش (که در آن هیچ ردپایی از انسان نیست یا رد اندکی هست) و یا در برابر خارج از شهر، روستایی قرار می‌گیرد (که در آن محیط طبیعی و فرآیندهای آن را انسان‌ها اداره می‌کنند، اما آن‌ها را نیافریده‌اند). شهر و شهرک، نشان‌دهنده محیط ساختگی است که انسان‌ها برای خود یا دیگران می‌سازند و ظهور محیط شهری نیز، چه از لحاظ تاریخی و چه از لحاظ مفهومی، مدرن‌ترین محیط‌هایی است که انسان‌ها و غیر انسان‌ها در آن سکونت دارند (بری، ۱۳۸۱).

مشارکت مردمی در مدیریت و حفظ محیط زیست - مشارکت اعضای یک اجتماع در حفظ محیط زیست به دلیل تفاوت در شخصیت و تفکر به طرق مختلف انجام می‌گیرد. ساکنان یک منطقه در سطح فردی به عنوان مصرف‌کننده و برداشت‌کننده از منابع، مسؤل می‌باشند. این مسئولیت، موجب اقدام‌هایی مانند کاهش مصرف، تفکیک مواد زائد به روشی مناسب در کیسه‌های جداگانه قراردادن زباله‌ها در مکان و زمان تعیین شده، استفاده از ناوگان حمل و نقل عمومی، حفظ و گسترش فضای سبز و... می‌شوند مردم می‌توانند با شرکت در جلسات مربوط به فعالیت‌های زیست‌محیطی (آموزشی، فرهنگ‌سازی و نیز اجرایی) در اطلاع‌رسانی، کمک‌های مالی و فیزیکی و مشارکت در تدوین و تنظیم پروژه‌های سازماندهی شده و همچنین با اظهار عقیده درباره اهداف و فعالیت‌های پروژه و پیگیری مداوم در اجرا و روند پیشرفت پروژه‌های حفاظتی و توسعه‌ای پایدار، در این مشارکت گروهی به مسئولیت‌های خود عمل نمایند (غلامی و همکاران، ۱۳۹۰).

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۱۱۸-۱۳۷، بهار ۱۴۰۵.

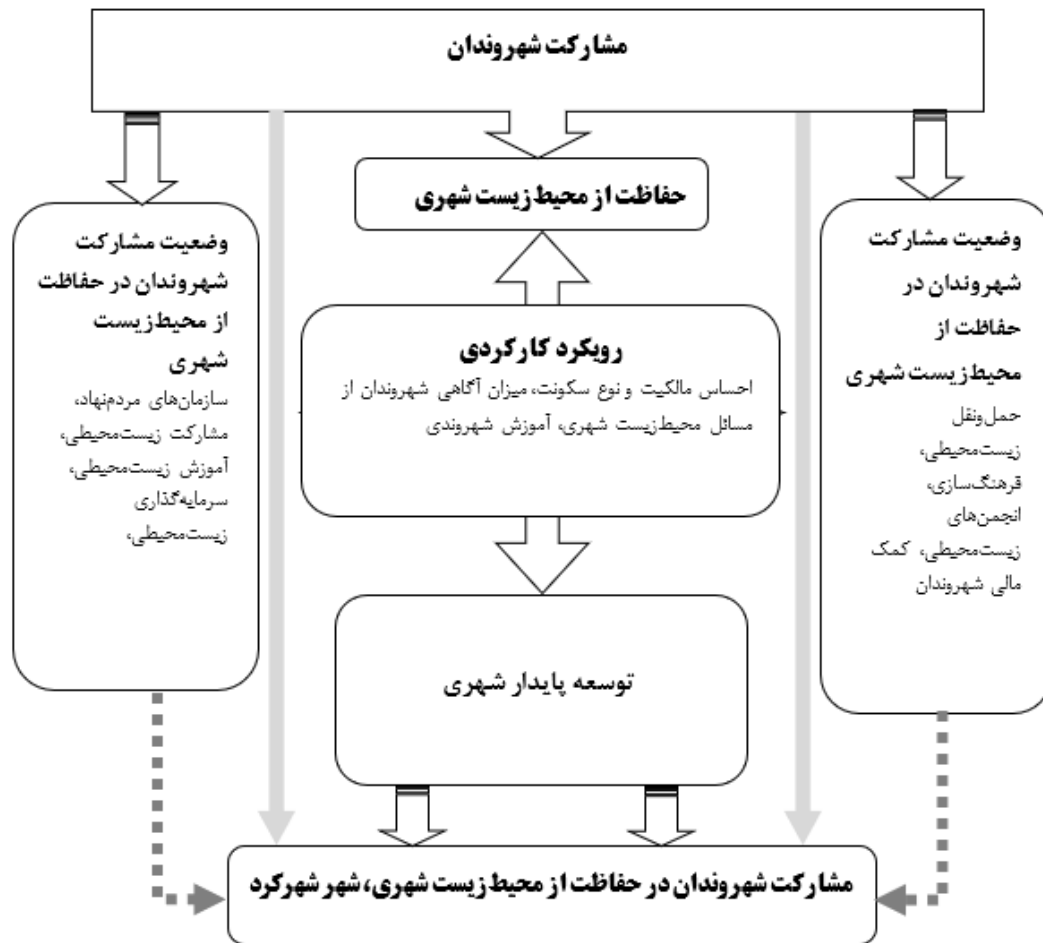
در حوزه مشارکت شهروندان در حفظ محیط زیست شهری در داخل و خارج از کشور مطالعات مستقیم و غیرمستقیمی منتشر شده است که در ادامه به تعدادی از آن‌ها اشاره خواهد شد که عبارت‌اند از:

غلامی و همکاران (۱۳۹۰) تلاش نموده‌اند ضمن بررسی نقش مشارکت شهروندان منطقه ۳ تهران در حفاظت از محیط‌زیست شهری، راهکارهای لازم به‌منظور افزایش مشارکت شهروندان ارائه دهند. رحیمی و دشتی مؤخر (۱۳۹۲) به بررسی نقش مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری شهر تهران با روش توصیفی-تحلیلی پرداخته‌اند. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که در شهر تهران هرچقدر میزان تحصیلات و مدت سکونت شهروندان بالاتر باشد میزان مشارکت آنان نیز در حفظ محیط‌زیست بیشتر است و رابطه‌ای معنادار با میزان آگاهی شهروندان وجود دارد. شهر تهران به‌منزله پایتخت ایران در دهه‌های گذشته، جمعیت، امکانات، امتیازات و متعاقباً مشکلات فراوانی را به خود جذب کرده است. قربانی‌نیا و سعادت (۱۳۹۲) نشان می‌دهد که مشارکت عمومی در موضوعات محیط‌زیستی به مردم حق شرکت در تصمیم‌گیری‌های محیط‌زیست و مدیریت با راه‌ها و روش‌های خاص می‌دهد، آن‌ها حق نظارت بر تصمیم‌های دولت و استفاده فردی واحدی از منابع محیط‌زیستی باهدف مطابقت با فعالیت‌های مربوط به منافع عمومی و حفاظت از محیط‌زیست دارند. نتایج پژوهش فتحی (۱۳۹۳) بیانگر آن است که میزان مشارکت‌پذیری شهروندان در فضاهای شهری در سطح متوسط به پایین قرار دارد. در تبیین این میزان از مشارکت، متغیرهای نوع تصور از اهمیت مشارکت، نوع تصور از پیامدهای مشارکت، میزان رضایتمندی شهروندان از برنامه‌ها و عملکرد مدیریت شهری و نیز نوع تصورات شهروندان از مهارت و تخصص خودشان بر میزان مشارکت‌پذیری آنان در مدیریت و توسعه فضاهای شهری تأثیرمی‌گذارد. فرج‌زاده گرگری (۱۳۹۵) نشان داد متولیان اصلی حفظ محیط زیست، مردم محلی هستند که ذی‌نفعان اصلی این میراث در جوامع محلی محسوب می‌شوند. صنعتی شدن شتابان، رشد سریع جمعیت، سوء تغذیه گسترده، از بین رفتن منابع تجدیدناپذیر طبیعت از جمله عواملی هستند که در طی سالیان اخیر باعث تباهی محیط‌زیست شده و در کل تخریب محیط‌زیست به معنای توسعه ناپایدار در تمام عرصه‌های زندگی جوامع بشری است.

نتایج تحقیق حسینی و کاملی (۱۳۹۶) حاکی از آن است که در میزان مشارکت شهروندان بین زنان و مردان تفاوت معناداری وجود داشته و بین سن و این مشارکت ارتباط معناداری مشاهده نگردید. هم چنین بین احساس تعلق اجتماعی و مشارکت شهروندان همبستگی معناداری وجود دارد. به این معنا که هرچه میزان تعلق اجتماعی افراد افزایش یابد، میزان مشارکت شهروندان نیز افزایش پیدا کرده و بالعکس. نوازی و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای تحت عنوان دیدگاه‌های جهانی و تجربه‌های بین‌المللی در حوزه برنامه ریزی مشارکتی محیط زیست شهری در این مقاله که با روش کتابخانه‌ای و تحلیلی تهیه شده به بررسی مفهوم و نظریه‌های موجود در برنامه ریزی مشارکتی و نقش آن در توسعه شهری پرداخته شده است. همچنین در پایان به بررسی تجربه کشورهای مختلف در این زمینه پرداخته شده است. در این میان نیز نتایج حاصله از این مطالعات گویای نقش مؤثر برنامه ریزی مشارکتی در سطوح مختلف برنامه ریزی و توسعه شهری است. نتایج تحقیق ملکی و سروستان (۱۳۹۹) نشان می‌دهد که بین مشارکت شهروندان و آگاهی آن‌ها در اداره امور شهر، بین مشارکت شهروندان و جنس و تحصیلات شهروندان، بین مشارکت شهروندان و خدمات شهری رابطه معنادار می‌باشد و فقط بین سن و مشارکت شهروندان در اداره امور شهری عدم رابطه معناداری اثبات شده است. نتایج پژوهش زرنجی (۱۴۰۰) بیانگر آن است بعد زیست محیطی به عنوان یکی از مهم‌ترین ابعاد توسعه شهری بوده و امروزه تلاش برای حفظ آن جزء چالش‌های فراروی توسعه پایدار می‌باشد. در این میان می‌توان با جلب مشارکت شهروندان و سازمان‌های مردم‌نهاد جهت حفظ محیط زیست شهری گام داشت. چرا که حفاظت محیط زیست یک فرآیند مشارکتی بوده و اقدامات مستمر و تعامل متقابل دولت و شهروندان را می‌طلبد. با توجه به اهمیت موضوع هدف پژوهش حاضر بررسی مشارکت شهروندان در حفاظت محیط زیست شهری به روش توصیفی می‌باشد. سجادی و همکاران (۱۴۰۰) نشان می‌دهد که بین ساختار فضایی سالم شهری و مشارکت شهروندی در ارتقاء سلامت محیط زیست شهری همبستگی وجود دارد، و الگوهای فضایی محیط زیست سالم با الگوی مشارکت شهروندی در ارتقاء سلامت محیط زیست شهری منطبق است. نتایج پژوهش عطائی و همکاران (۱۴۰۰) نشان می‌دهد که مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر افزایش خلاقیت

تحلیل فضایی مشارکت شهروندان ... / عنابستانی و همکاران

کودکان، ایجاد فرصت برای تعاملات مثبت اجتماعی کودکان، امکان تحریک حواس کودک در محیط، ایجاد فضایی برای نمایش شایستگی‌های فردی در تعامل با محیط، ایجاد حس تعلق به محیط، آموزش مراقبت از محیط زیست، ایجاد مسیرهایی برای ایده‌پردازی، مشارکت‌پذیری در فضای بازی به‌عنوان ابزار آموزشی هستند که در طراحی فضاهای شهری کودکان باعث نجات آنان از فضاهای ماشینی موجود در پارک‌ها می‌گردد. فتاحی و همکاران (۱۴۰۰) معتقدند که توجه به جایگاه و اهمیت فراهم‌سازی و تسهیل فرایندها برای مشارکت بیشتر شهروندان و گردشگران در حفاظت از محیط زیست، به نظر می‌رسد که این پیشنهادها می‌توانند مفید باشند: ۱- افزایش آگاهی‌های محیط زیستی از طریق آموزش برای کلیه ذی‌نفعان، علاقه‌مندان، برنامه‌ریزان، سیاست‌گذاران، شهروندان و گردشگران توضیح داده شود. ۲- شرایط محیط زیست و روند تغییرات آن و علل ریشه‌ای، نتایج و پیامدهای حاصل بر جامعه و اقتصاد و اکوسیستم‌های منطقه محمودآباد بررسی شود. ۳- پشتیبانی و ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری‌ها، سیاست‌گذاری‌ها و طرح/برنامه‌ریزی فعالان محیط زیست و شهروندان و گردشگرانی که خواهان مشارکت در حفاظت از محیط زیست هستند. ۴- در تمام سطوح جامعه در خصوص مسائل قریب‌الوقوع زیست‌محیطی و اکوسیستمی شهرستان محمودآباد اطلاع‌رسانی گسترده صورت گیرد. با توجه به نتایج حاصله از پژوهش محمودی‌فر و روکی (۱۴۰۱) می‌توان چنین نتیجه گرفت که از دیدگاه پاسخ‌گویان میزان تاثیرگذاری شهروندان در مشهد در چهارچوب حفاظت از محیط زیست شهری مناسب است، نتایج حاصله با ضریب اطمینان ۹۵ درصد چنین نتیجه بدست آمده که بین دیدگاه شهروندان زن و مرد در مشارکتشان در حفاظت از محیط زیست شهر مشهد رابطه معنادار بوده است یعنی بین دو گروه تفاوت وجود داشته است. مظلومی و همکاران (۱۴۰۲) نشان دادند که یکی از نتایج عمده این تحقیق تأثیرگذاری منفی بی‌چون و چرای مشاغل غیر رسمی بویژه دستفروشی بر کیفیت کالبدی و محیطی زیست‌پذیری شهری است. برای کاهش این تأثیرگذاری منفی رفتن به سمت دیدگاه‌های مشارکتی در بازار یکی از راه‌های درمان مناسب برای شهرها است. یافته‌های تحقیق عنابستانی و شیخی (۱۴۰۳) نشان می‌دهد که از بین شاخص‌های ۲۳ گانه، توجه به فرهنگ‌سازی و افزایش آگاهی شهروندان در حفظ محیط‌زیست (رضایت عمومی جامعه، افزایش آگاهی‌های عمومی، کاهش تضادهای بین رشد اقتصادی و امنیت زیست‌محیطی، انتشار فرهنگ حفظ محیط‌زیست و...) و توجه به موضوع مشورت و مشارکت شهروندان در حفظ محیط‌زیست (اطلاع‌رسانی به مردم، استقبال شهرداری از مشارکت، ارائه پیشنهادها و نظرات به مدیران شهری، مدنظر قرارداد افکار عمومی و...) به عنوان محرک کلیدی در اولویت قرار گرفت و پس از آن برخورداری از دانش محیط‌زیستی، اطلاع از مفهوم توسعه پایدار، حقوق محیط‌زیست، مکان‌یابی صنایع و استانداردهای زیست‌محیطی، افزایش آگاهی‌های محیط‌زیستی شهروندان از طریق رسانه‌ها (آگاهی از وظایف و حقوق خود در قبال محیط‌زیست، آگاهی از وظایف و حقوق محیط‌زیست، ارتقای کیفیت محیطی، تقویت اخلاق زیست‌محیطی و...) و توجه به موضوع حفاظت و استفاده پایدار از منابع در شهرها (کاهش مداخلات انسانی مخرب، حفظ منافع نسل‌های آینده، آسیب‌شناسی برنامه‌های توسعه و...) می‌تواند بستری مناسب برای ارتقای مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری شهرکرد فراهم نماید.

شکل (۱) مدل مفهومی پژوهش

(Stevens et al., 2010) در مطالعه‌ای که به منظور راه‌های جلب مشارکت عمومی در برنامه‌ریزی‌های دولت انجام دادند. به این رسیده‌اند که ویژگی‌های شخصی و محلی، ارزش‌ها، و فرهنگ‌ها در میزان مشارکت تأثیر دارند. (Royo et al., 2013) در مقاله‌ای تحت عنوان مشارکت الکترونیکی و حفاظت از محیط زیست، پذیرش گسترده‌ای وجود دارد که نهارهای فعلی برای رسیدگی به چالش‌های توسعه پایدار ناکافی هستند. در عین حال، نیاز مبرمی به ایجاد آگاهی و افزایش ظرفیت برای ارتقای اقدام با توجه به حفاظت از محیط زیست در سطح محلی وجود دارد. (Gaynor & Kasymova, 2014) در مقاله‌ای با عنوان مشارکت مؤثر شهروندان در مسائل محیط زیستی، دریافتند که مشارکت شهروندان در فرایندهای تصمیم‌گیری محلی به‌ویژه در رابطه با مسائل محیط زیستی اهمیت ویژه‌ای دارد. (Gustavsson & Elander, 2016) مقاله‌ای با عنوان پتانسیل توسعه پایدار با ابتکار توسعه مجدد در مسکن عمومی سوئد: نقش مبهم مشارکت و هویت مکانی ساکنان منتشر نمودند. نتایج تحقیق آنها نشان داد هویت مکانی در این محلات کم است و با تقویت حس مکانی ساکنان میتوان گام‌های مهمی در جهت سبزشازی محله و رسیدن به توسعه شهری پایدار برداشت.

بامطالعه پیشینه موجود در خصوص موضوع تحقیق می‌توان دریافت که پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه اکثر به مبحث عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان پرداخته‌اند که امکان بهره‌گیری از این منابع را طی تحقیق در راستای پرداختن به مبحث تحلیل فضایی مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط زیست شهری را فراهم نموده‌اند چراکه تحقیق حاضر سعی در انجام بررسی دارد تا طی آن بتواند موضوع توزیع فضایی مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط زیست شهری را مورد بررسی قرار دهد.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی است و از لحاظ روش توصیفی-تحلیلی است روش تحقیق در پژوهش حاضر بر اساس جمع‌آوری

تحلیل فضایی مشارکت شهروندان ... / عنابستانی و همکاران

داده‌های میدانی با استفاده از توزیع پرسشنامه و مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی آن‌ها و در نهایت نتیجه‌گیری است. جامعه آماری شهروندان ساکن شهرکرد در ۲ منطقه و ۱۴ محله است که از این گروه وضعیت مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط زیست شهری در وضع موجود سنجیده می‌شود. از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی تصادفی استفاده شده است و ابتدا با استفاده از فرمول کوکران d برابر با 0.075 و p و q برابر با 0.5 و ضریب اطمینان در سطح 95% معادل 173 نفر برآورد شده که این مقدار باتوجه به توزیع جمعیت در سطح محلات ۱۴ گانه شهرکرد توزیع شده که نتایج آن را باتوجه به روش تقسیم به نسبت به جمعیت در جدول (۱) آورده شده است.

جدول ۱. ویژگی محله‌های مورد مطالعه و تعداد نمونه

مناطق شهری	محلات شهری	جمعیت	درصد	حجم نمونه
منطقه ۱	محله (۱) چالشر	۷۶۰۹	۳/۹	۷
	محله (۲) مهدیه	۳۷۲۱	۱/۹	۳
	محله (۳) اشکفتک	۶۴۳۸	۳/۳	۶
	محله (۴) کوی شهرداری	۱۲۱۷۴	۶/۳	۱۱
	محله (۵) سرچشمه	۲۱۳۱۸	۱۱/۱	۱۹
	محله (۶) فن‌آوران	۱۲۵۷۹	۶/۶	۱۱
	محله (۷) فرهنگیان	۱۳۳۵۳	۷	۱۲
منطقه ۲	محله (۱) برم پهنه	۱۷۴۱۰	۹/۱	۱۶
	محله (۲) کوی پلیس	۸۸۱۱	۴/۶	۸
	محله (۳) سعدی	۱۴۳۰۵	۷/۵	۱۳
	محله (۴) گودال چشمه	۱۸۴۶۸	۹/۶	۱۷
	محله (۵) میرآباد شرقی	۱۹۹۴۶	۱۰/۴	۱۸
	محله (۶) میرآباد غربی	۲۰۴۱۶	۱۰/۷	۱۸
	محله (۷) منظریه	۱۳۸۹۳	۷/۲	۱۲
جمع	۱۴ محله	۱۹۰۴۴۱	۱۰۰	۱۷۳

منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵ و یافته‌های پژوهش ۱۴۰۲

متغیرهای بررسی وضعیت مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری است که به هشت عامل دسته‌بندی شده و توسط شهروندان ساکن در شهرکرد تکمیل گردیده است. برای سنجش روایی، علاوه بر استخراج شاخص‌ها، ابعاد و متغیرها و سؤالات پرسشنامه از مقاله‌ها و تحقیقات داخلی و خارجی مشابه، پرسشنامه موردنظر توسط اساتید راهنما نیز مورد بازبینی قرار گرفت. بررسی پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ انجام گرفت. ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده از پرسشنامه طراحی شده جهت بررسی وضعیت مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط زیست شهری در مجموع برابر 0.828 است و در مولفه‌های سازمان‌های مردم‌نهاد سرمایه‌گذاری زیست‌محیطی نیز به ترتیب برابر 0.802 و 0.742 بوده است و بدین ترتیب می‌توان گفت که پژوهش ما از قابلیت اعتماد و یا پایایی بالایی برخوردار می‌باشد. برای سنجش تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات به دست آمده در مشاهدات میدانی، از شیوه‌های آماری توصیفی، استنباطی (آزمون پایایی آلفای کرونباخ، فراوانی + میانگین + انحراف معیار + آزمون کی دو ضریب معناداری، تی تک نمونه‌ای و تحلیل عاملی) و تجزیه و تحلیل فضایی (آزمون آنتروپی شانون و CoCoSo) به همراه استفاده از ArcGIS بهره گرفته شده است.

روش CoCoSo: این روش یک مدل یکپارچه از روش جمع وزنی ساده (SAW) و مدل ضرب وزنی (WPM) است که مراحل آن در ادامه آورده شده است همچنین در مقاله بیس این روش از دو عبارت WSM و WPM برای ترکیب این روش استفاده شده است؛ که WSM به معنی مدل جمع وزنی و WPM به معنی مدل ضرب وزنی است.

گام اول: تشکیل ماتریس تصمیم؛

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۱۱۸-۱۳۷، بهار ۱۴۰۵.

گام دوم: نرمال‌سازی ماتریس تصمیم؛

گام سوم: محاسبه مقادیر جمع وزنی و ضرب وزنی؛

گام چهارم: تعیین نمره ارزیابی گزینه‌ها بر اساس ۳ استراتژی؛

گام پنجم: تعیین امتیاز نهایی و رتبه‌بندی گزینه‌ها.

جدول ۲. متغیرهای بررسی وضعیت مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری

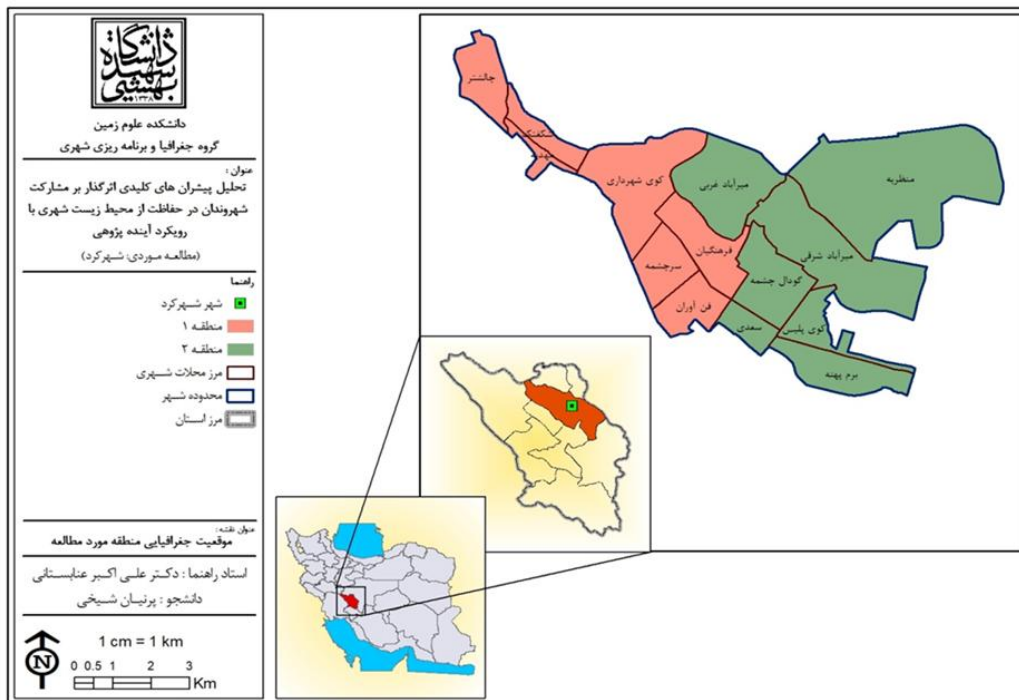
عوامل	گویه‌ها
سازمان‌های مردم‌نهاد (۰/۸۰۲)	۱) عضویت در تشکل‌های مردمی (سمن‌ها) حفاظت از محیط‌زیست
	۲) مشارکت در طرح‌ها و پروژه‌های کاهش ترافیک درون‌شهری
	۳) همکاری در زمینه بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری
	۴) ارائه نظرات و پیشنهادهای جهت بهبود وضعیت محیط‌زیست به مدیران شهری
	۵) اطلاع‌رسانی مشکلات زیست‌محیطی منطقه به مدیران شهری در سطح محلات، نواحی و مناطق
	۶) تشکیل نهادهای محلی برای رفع مشکلات و معضلات زیست‌محیطی
مشارکت زیست‌محیطی (۰/۷۴۱)	۱) تشویق مردم به پاکیزه نگه‌داشتن و رعایت مسائل زیست‌محیطی
	۲) مشارکت در حفاظت از پارک‌ها و فضاهای سبز شهری
	۳) افزایش سطح اطلاع و آگاهی شهروندان در خصوص حفاظت از محیط‌زیست
	۴) مشارکت در نظافت، محله، ناحیه و منطقه شهری
	۵) کاشت درخت و گل و گیاه در فضای جلو منازل شخصی
آموزش زیست‌محیطی (۰/۶۸۹)	۱) مشارکت در جلسات بحث و تصمیم‌گیری
	۲) استفاده از دوچرخه و پیاده‌روی به جای خودروهای شخصی
	۳) مشارکت در برگزاری فعالیت‌های فرهنگی و هنری جهت حفظ محیط‌زیست شهری
	۴) شرکت در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی
	۵) برگزاری جلسات بازدید از طرح‌های حفاظت از محیط‌زیست
	۶) تقویت باور و اعتقاد شهروندان به اهمیت مشارکت در طرح حفاظت از منابع طبیعی
سرمایه‌گذاری زیست‌محیطی (۰/۷۴۲)	۱) میزان تخصیص بودجه برای تبلیغات محیط‌زیستی از سوی مدیریت شهری
	۲) میزان سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در زمینه حفظ محیط‌زیست
	۳) اجرای سیاست‌های حمایتی توسط دولت در محیط‌زیست
حمل‌ونقل زیست‌محیطی (۰/۴۸۸)	۱) پرداخت عوارض به‌موقع به شهرداری
	۲) استفاده از کالاها و وسایل مصرفی تجدیدپذیر در زندگی شهری
	۳) استفاده از وسایل نقلیه عمومی به‌منظور کاهش آلودگی هوا
فرهنگ‌سازی زیست‌محیطی (۰/۵۶۶)	۱) فرهنگ‌سازی در زمینه حفظ محیط‌زیست
	۲) اعتقاد به مفهوم مشارکت در امر حفظ و احیا محیط‌زیست
	۳) میزان سرمایه‌گذاری در طرح‌های محیط‌زیستی از سوی مدیریت شهری
انجمن‌های زیست‌محیطی (۰/۴۸۸)	۱) همکاری در تشکیل کمیته‌های مردمی و انجمن‌های مردمی در رابطه با حفظ محیط‌زیست
	۲) شرکت در دوره‌های تخصصی مانند کلینیک‌های گل و گیاه
کمک مالی شهروندان (۰/۴۲۸)	۱) کمک مالی شهروندان به شهرداری در انجام پروژه‌های محیط‌زیستی
	۲) تمایل به هزینه برای بهبود سیستم فاضلاب شهری

مأخذ: یافته‌های پژوهش بر پایه منابع مطالعه شده در پیشینه تحقیق

شهر شهرکرد مرکز شهرستان شهرکرد و استان چهارمحال و بختیاری است. نام پیشین آن (دهکرد) بوده است که پس از تبدیل به شهر (در شهریور ۱۳۱۴ خورشیدی)، به شهرکرد تغییر نام داده شده است. بر اساس آمار سال ۱۳۹۵ خورشیدی، جمعیت شهرکرد برابر با ۱۹۰۴۴۱ نفر است از نظر موقعیت جغرافیایی شهر شهرکرد در طول شرقی ۵۰ درجه و ۵۰ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۵۲ دقیقه معرض شمالی، ۳۲ درجه و ۱۸ دقیقه تا ۳۲ درجه و ۲۰ دقیقه واقع شده است و در ۹۷ کیلومتری جنوب غرب اصفهان قرار گرفته است. به

تحلیل فضایی مشارکت شهروندان ... / عنایستانی و همکاران

لحاظ توپوگرافی در بخش شمالی رشته کوه زاگرس قرار گرفته است. این شهر با ارتفاع بین ۲۰۵۰ تا ۲۳۱۰ متر از سطح دریا، مرتفع‌ترین شهر ایران است و به همین خاطر به (بام ایران) معروف است (صفری، ۱۳۹۵).

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

یافته‌ها و بحث

بر اساس نتایج تحقیق حدود ۴۵/۱ درصد پاسخگویان زن و حدود ۵۴/۹ درصد پاسخگویان مرد هستند. که ۶۴/۲ درصد متأهل و ۳۵/۸ درصد مجرد می باشد از نظر میزان تحصیلات ۱/۲ بیسواد ۴ درصد ابتدای و ۱۱ درصد راهنمایی و ۱۴/۵ درصد متوسطه و ۳۸/۲ درصد دیپلم به بالا و ۳۱/۲ درصد لیسانس و بالاتر و از نظر سن ۳۹/۹ درصد ۲۱ تا ۳۰ سال و ۳۴/۱ درصد ۳۱ تا ۴۰ سال و ۱۶/۸ درصد ۴۱ تا ۵۰ سال و ۹/۲ درصد ۵۰ به بالاتر می باشند. از نظر اشتغال نیز ۶۶/۵ درصد دارای شغل آزاد و ۳۳/۵ درصد نیز کارمند بوده‌اند. تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر در مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط زیست شهری - برای شناسایی عوامل مؤثر، ۳۰ متغیر وارد آزمون شدند. برای تحلیل عاملی از روش مؤلفه‌های اصلی با استفاده از چرخش متعامد و نوع واریماکس استفاده شد. تعیین تعداد عامل‌ها بر اساس پیش‌فرض‌های آزمون (مقدار ویژه بالای ۱) و همچنین، بر مبنای تشخیص محقق (بر اساس تجربیات علمی و عملی) با هدف شناسایی بهترین مدل و حذف متغیرهای ناکارآمد (متغیرهای دارای بار عاملی کمتر از ۰/۵) و دارای ارتباط ناچیز با سایر متغیرهای همسو با یک عامل در مراحل متعدد بررسی و تجزیه و تحلیل شد. در نهایت، بهترین مدل با ۸ عامل استخراج گردید که دربرگیرنده ۳۰ متغیر است. برای تعیین مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی آزمون‌های KMO و بارتلت استفاده گردیده محاسبه‌های انجام شده در جدول (۴) نشان می‌دهد، انسجام درونی داده‌ها برای بهره‌گیری از تکنیک تحلیل عاملی مناسب است KMO و آماره بارتلت در سطح ۱٪ معنادار است که دلالت بر تأیید و تناسب تحلیل عاملی دارد.

جدول ۴. مقدار آماره KMO و بارتلت

Bartlett's Test	KMO	تحلیل عاملی
۱۴۳۷/۴۲۱	۰/۷۹۰	عوامل مؤثر در مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط زیست شهری
۰/۰		سطح معناداری

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۱۱۸-۱۳۷، بهار ۱۴۰۵.

متغیرهای مرتبط با عوامل مؤثر در مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری، شهر شهرکرد، بر اساس مقدار ویژه در ۸ عامل، طبقه‌بندی شدند. مقدار ویژه بیانگر سهم هر عامل از کل واریانس متغیرها است و هرچه مقدار آن بیشتر باشد، نشان‌دهنده اهمیت و تأثیر بیشتر آن عامل است؛ به طوری که این عوامل توانستند در مجموع ۵۷/۶۴۶٪ از واریانس کل عوامل مؤثر در مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری، شهر شهرکرد تبیین نمایند.

جدول ۵. عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد تجمعی واریانس آن‌ها بعد از چرخش

ردیف	نام عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد تجمعی واریانس
۱	سازمان‌های مردم‌نهاد	۳/۱۱۴	۱۰/۳۸۱	۱۰/۳۸۱
۲	مشارکت زیست‌محیطی	۲/۹۱۷	۹/۷۲۴	۲۰/۱۰۴
۳	آموزش زیست‌محیطی	۲/۳۴۷	۷/۹۱۳	۲۸/۰۱۷
۴	سرمایه‌گذاری زیست‌محیطی	۲/۰۶۶	۶/۸۸۶	۳۴/۹۰۳
۵	حمل‌ونقل زیست‌محیطی	۱/۸۷۸	۶/۲۶۱	۴۱/۱۶۴
۶	فرهنگ‌سازی	۱/۷۵۵	۵/۸۵۱	۴۷/۰۱۶
۷	انجمن‌های زیست‌محیطی	۱/۶۲	۵/۴۰۱	۵۲/۴۱۷
۸	کمک مالی شهروندان	۱/۵۶۹	۵/۲۲۹	۵۷/۶۴۶

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

مهم‌ترین مؤلفه‌های مؤثر مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری، شهر شهرکرد در جدول (۵) و (۶) نشان داده شده است اولین عامل با در بر گرفتن شش متغیر ۱۰/۳۸۱ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند. با توجه به متغیرهای بارشده بر این عامل، این عامل سازمان‌های مردم‌نهاد در حفاظت از محیط‌زیست شهری نام گرفت. عامل دوم نیز با در بر گرفتن پنج متغیر، عامل آگاهی و مشارکت زیست‌محیطی نام گرفت که این عامل ۹/۷۲۴ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند عامل سوم با در بر گرفتن شش متغیر، عامل آموزش زیست‌محیطی نام‌گذاری شده که ۷/۹۱۳ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند، عامل چهارم با در بر گرفتن سه متغیر، عامل سرمایه‌گذاری زیست‌محیطی نام‌گذاری شده که ۶/۸۸۶ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند عامل پنجم با در بر گرفتن سه متغیر، عامل حمل‌ونقل زیست‌محیطی نام‌گذاری شده که ۶/۲۶۱ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند عامل ششم با در بر گرفتن سه متغیر، عامل فرهنگ‌سازی زیست‌محیطی نام‌گذاری شده که ۵/۸۵۱ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند عامل هفتم با در بر گرفتن دو متغیر، عامل انجمن‌های زیست‌محیطی نام‌گذاری شده که ۵/۴۰۱ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند عامل هشتم با در بر گرفتن دو متغیر، عامل کمک مالی شهروندان در حوزه محیط‌زیست نام‌گذاری شده که ۵/۲۲۹ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند در مجموع این هشت عامل، با تبیین حدود ۵۷ درصد از واریانس کل، اثرگذاری خود را در مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری، شهر شهرکرد نشان می‌دهند.

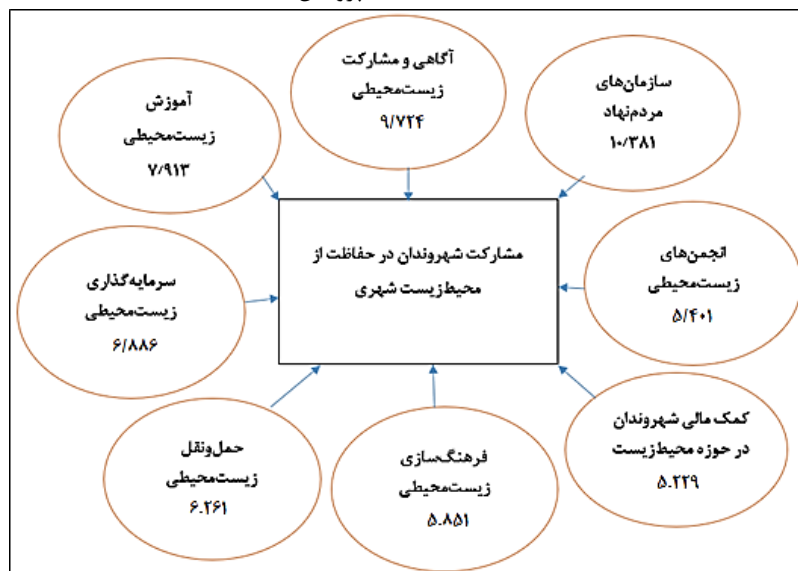
جدول ۶. متغیرهای مربوط به هریک از عامل‌ها، میزان ضرایب به‌دست آمده از ماتریس دوران یافته

عامل‌ها	متغیرها	بار عاملی
سازمان‌های مردم‌نهاد	عضویت در تشکل‌های مردمی (سمن‌ها) حفاظت از محیط‌زیست	۰/۴۳۱
	مشارکت در طرح‌ها و پروژه‌های کاهش ترافیک درون‌شهری	۰/۶۹۵
	همکاری در زمینه بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری	۰/۷۳۲
	ارائه نظرات و پیشنهادهای جهت بهبود وضعیت محیط‌زیست به مدیران شهری	۰/۷۲۹
	اطلاع‌رسانی مشکلات زیست‌محیطی منطقه به مدیران شهری در سطح محلات، نواحی و مناطق	۰/۶۲۹
آگاهی و مشارکت زیست‌محیطی	تشکیل نهاد های محلی برای رفع مشکلات و معضلات زیست‌محیطی	۰/۵۴۸
	تشویق مردم به پاکیزه نگه‌داشتن و رعایت مسائل زیست‌محیطی	۰/۶۸۳
	مشارکت در حفاظت از پارک‌ها و فضاهایی سبز شهری	۰/۶۴۶
	افزایش سطح اطلاع و آگاهی شهروندان در خصوص حفاظت از محیط‌زیست	۰/۷۰۱

تحلیل فضایی مشارکت شهروندان ... / عنابستانی و همکاران

عاملها	متغیرها	بار عاملی
آموزش زیست‌محیطی	مشارکت در نظافت، محله، ناحیه و منطقه شهری	۰/۴۷۰
	کاشت درخت و گل و گیاه در فضای جلو منازل شخصی	۰/۵۱۱
	مشارکت در جلسات بحث و تصمیم‌گیری	۰/۶۴۲
	استفاده از دوچرخه و پیاده‌روی به جای خودروهای شخصی	۰/۴۳۱
	مشارکت در برگزاری فعالیت‌های فرهنگی و هنری جهت حفظ محیط‌زیست شهری	۰/۷۴۱
	شرکت در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی	۰/۵۸۷
	برگزاری جلسات بازدید از طرح‌های حفاظت از محیط‌زیست	۰/۴۴۴
سرمایه‌گذاری زیست‌محیطی	تقویت باور و اعتقاد شهروندان به اهمیت مشارکت در طرح حفاظت از منابع طبیعی	۰/۴۷۴
	میزان تخصیص بودجه برای تبلیغات محیط‌زیستی از سوی مدیریت شهری	۰/۷۲۷
	میزان سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در زمینه حفظ محیط‌زیست	۰/۸۰۷
حمل‌ونقل زیست‌محیطی	اجرای سیاست‌های حمایتی توسط دولت در محیط‌زیست	۰/۷۶۷
	پرداخت عوارض به‌موقع به شهرداری	۰/۵۹۰
	استفاده از کالاها و وسایل مصرفی تجدیدپذیر در زندگی شهری	۰/۷۰۰
فرهنگ‌سازی زیست‌محیطی	استفاده از وسایل نقلیه عمومی به‌منظور کاهش آلودگی هوا	۰/۵۷۱
	فرهنگ‌سازی در زمینه حفظ محیط‌زیست	۰/۶۱۷
انجمن‌های زیست‌محیطی	اعتقاد به مفهوم مشارکت در امر حفظ و احیا محیط‌زیست	۰/۷۲۶
	میزان سرمایه‌گذاری در طرح‌های محیط‌زیستی از سوی مدیریت شهری	۰/۶۴۴
کمک مالی شهروندان در حوزه محیط‌زیست	همکاری در تشکیل کمیته‌های مردمی و انجمن‌های مردمی در رابطه با حفظ محیط‌زیست	۰/۶۳۵
	شرکت در دوره‌های تخصصی مانند کلینیک‌های گل و گیاه	۰/۷۴۵
	کمک مالی شهروندان به شهرداری در انجام پروژه‌های محیط‌زیستی	۰/۵۹۰
	تمایل به هزینه برای بهبود سیستم فاضلاب شهری	۰/۵۷۲

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

شکل ۳. اثرگذاری مولفه‌های مؤثر بر مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری شهرکرد

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

تحلیل فضایی مولفه‌های مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری - به‌منظور تحلیل فضایی توزیع عوامل هشت‌گانه در سطح محلات ۱۴ کانه شهرکرد از تکنیک کوکوسو استفاده شد عوامل مورد استفاده عبارت‌اند از: سازمان‌های مردم‌نهاد، مشارکت زیست‌محیطی، آموزش زیست‌محیطی، سرمایه‌گذاری زیست‌محیطی، حمل‌ونقل زیست‌محیطی، فرهنگ‌سازی، انجمن‌های زیست‌محیطی، کمک مالی شهروندان؛ بنابراین، ابتدا می‌بایست میزان اهمیت هریک از عوامل‌ها مشخص شود برای تعیین وزن هریک از

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۱۱۸-۱۳۷، بهار ۱۴۰۵.
شاخص‌های مورد استفاده از آنتروپی شانون استفاده شد.

جدول ۷. میانگین وضعیت مولفه‌های ۸ گانه در محلات ۱۴ گانه شهرکرد

نام محله	سازمان‌های مردم‌نهاد	مشارکت زیست محیطی	آموزش زیست محیطی	سرمایه‌گذاری زیست محیطی	حمل‌ونقل زیست محیطی	فرهنگ سازی	انجمن‌های زیست محیطی	کمک مالی شهروندان
محله (۱) چالشر	۲/۸۳	۳/۱۴	۲/۷۴	۲/۱۹	۲/۵۷	۲/۱	۲/۵	۲/۱۴
محله (۲) مهدیه	۱/۷	۲/۸۴	۱/۸	۲/۸	۳	۲/۴	۲/۲	۲/۸
محله (۳) اشکفتک	۲/۵	۳/۷۷	۲/۵۸	۳/۱۷	۳/۵	۳	۲/۳۳	۲/۵
محله (۴) کوی شهرداری	۲/۲۱	۲/۴۴	۲/۶۱	۲/۵۵	۲/۴۲	۲/۵۵	۲/۵	۲/۵
محله (۵) سرچشمه	۲/۲۲	۲/۷۳	۲/۳۲	۲/۴۲	۲/۷۴	۲/۸۸	۲/۵۵	۲/۳۷
محله (۶) فن‌آوران	۲/۳۹	۳/۰۴	۲/۲۷	۲/۰۳	۲/۸۵	۲/۵۸	۲/۳۶	۲/۶۸
محله (۷) فرهنگیان	۲/۳۸	۲/۶۲	۲/۲۸	۲/۶۱	۲/۶۹	۲/۶۴	۲/۶۳	۲/۳۳
محله (۱) برم پهنه	۲/۷۴	۳/۰۱	۲/۹	۲/۶	۳/۰۴	۳	۲/۶۹	۲/۹۴
محله (۲) کوی پلیس	۲۶/۴۶	۳/۴۳	۲/۶۷	۲/۹۲	۳/۱۷	۳/۱۷	۲/۹۴	۳/۳۸
محله (۳) سعدی	۲/۵۳	۳/۱۱	۲/۰۸	۲/۲۶	۲/۶۲	۲/۳۶	۲/۴۶	۲/۹۲
محله (۴) گودال چشمه	۲/۷	۲/۲۸	۲/۴۱	۲/۵۹	۲/۶۷	۲/۷۴	۲/۴۱	۲/۵۳
محله (۵) میرآباد شرقی	۲/۶۸	۳/۲۱	۲/۲۳	۲/۱۳	۲/۹۶	۲/۷۴	۲/۴۲	۲/۷۸
محله (۶) میرآباد غربی	۲/۷۲	۳/۳۷	۲/۶۹	۲/۳	۲/۷۶	۲/۶۷	۳/۰۶	۳/۲۵
محله (۷) منظره	۲/۹۹	۳/۵۸	۲/۹۵	۲/۵۶	۳/۴۵	۲/۷۵	۲/۲۹	۳/۱۷

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

در اکثر مسایل تصمیم‌گیری چند معیاره و به خصوص مسایل تصمیم‌گیری چند شاخصه، داشتن و دانستن اوزان نسبی شاخص‌های موجود، گام مؤثری در فرآیند حل مسأله و مورد نیاز می‌باشد. در این پژوهش، از روش آنتروپی شانون، به عنوان یکی از معروفترین روش‌های محاسبه اوزان شاخص‌ها، استفاده شده است.

جدول ۸: وزن مولفه‌های ۸ گانه مشارکت شهروندان در حفظ محیط زیست شهری

مولفه‌ها	سازمان‌های مردم‌نهاد	مشارکت زیست محیطی	آموزش زیست محیطی	سرمایه‌گذاری زیست محیطی	حمل‌ونقل زیست محیطی	فرهنگ سازی	انجمن‌های زیست محیطی	کمک مالی شهروندان
وزن	۰/۱۵۴	۰/۱۲۵	۰/۱۵۵	۰/۱۳۸	۰/۱۰۲	۰/۰۹۶	۰/۰۷۲	۰/۱۵۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

در با توجه به وزن‌های به‌دست‌آمده از شاخص‌ها در این مرحله، آن شاخص‌هایی که دارای وزن بیشتر (مانند کمک مالی شهروندان با وزن ۰/۱۵۸) هستند، نسبت به دیگر شاخص‌ها، از اهمیت بیشتری برخوردارند و تأثیر آن‌ها در انتخاب گزینه بهینه بیشتر است. در پژوهش حاضر برای رتبه‌بندی و تحلیل فضایی مولفه‌های مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط زیست شهری از روش CoCoSo استفاده شده است. این روش یک مدل یکپارچه از روش جمع وزنی ساده (SAW) و مدل ضرب وزنی (WPM) است که مراحل آن در ادامه آورده شده است همچنین در مقاله بیس این روش از دو عبارت WSM و WPM برای ترکیب این روش استفاده شده است؛ که WSM به معنی مدل جمع وزنی و WPM به معنی مدل ضرب وزنی است.

جدول ۹: رتبه بندی محلات شهری به لحاظ مشارکت شهروندان در حفظ محیط زیست شهری

محلات	Rank KA	Rank Kb	Rank kc	Rank ki
محله (۱) چالشر	۱۲	۲/۴۸۷	۱۲	۱۲
محله (۲) مهدیه	۱۴	۲	۱۴	۱۴
محله (۳) اشکفتک	۴	۴/۰۳۵	۳	۳

تحلیل فضایی مشارکت شهروندان ... / عنایستانی و همکاران

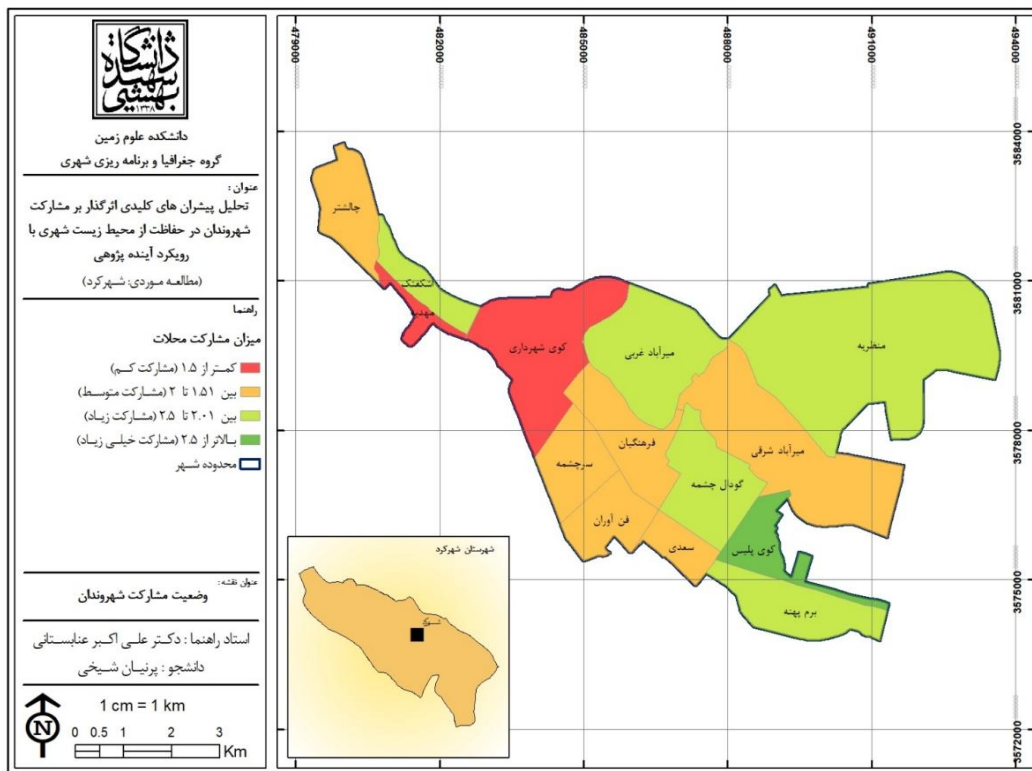
۱۳	۱/۴۶۹	۱۳	۰/۶۶۹	۱۳	۲/۳۴۷	۱۳	۰/۰۵۶	محله (۴) کوی شهرداری
۹	۱/۷۹۲	۹	۰/۸۶۱	۹	۲/۷۷۵	۹	۰/۰۷۲۱	محله (۵) سرچشمه
۱۱	۱/۶۶۶	۱۱	۰/۷۷۷	۱۱	۲/۶۲۶	۱۱	۰/۰۶۵۱	محله (۶) فن‌آوران
۱۰	۱/۷۸۹	۱۰	۰/۸۵۷	۱۰	۲/۷۷۴	۱۰	۰/۰۷۱۸	محله (۷) فرهنگیان
۴	۲/۳۴۴	۳	۰/۹۶۶	۴	۳/۹۵۶	۳	۰/۰۸۰۹	محله (۱) برم پهنه
۱	۲/۵۴۲	۱	۱	۱	۴/۳۹۳	۱	۰/۰۸۳۸	محله (۲) کوی پلیس
۸	۱/۸۳۳	۸	۰/۸۶۶	۸	۲/۸۶۶	۸	۰/۰۷۲۵	محله (۳) سعدی
۶	۲/۰۲۹	۶	۰/۹۰۷	۶	۳/۲۷۷	۶	۰/۰۷۶	محله (۴) گودال چشمه
۷	۱/۹۶۸	۷	۰/۸۹۱	۷	۳/۱۵۵	۷	۰/۰۷۴۶	محله (۵) میرآباد شرقی
۵	۲/۳۰۳	۵	۰/۹۵۵	۵	۳/۸۷۶	۵	۰/۰۸	محله (۶) میرآباد غربی
۲	۲/۴۹۳	۲	۰/۹۸۵	۲	۴/۲۹۹	۲	۰/۰۸۲۵	محله (۷) منظره

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

در این بخش بر اساس رابطه زیر امتیاز نهایی محاسبه می‌شود درواقع این رابطه بیانگر جمع میانگین هندسی و میانگین حسابی k است. امتیاز (k) هر گزینه ای بزرگ‌تر باشد نشان از برتری آن گزینه دارد.

$$K_i = (K_{ia} K_{ib} K_{ic})^{1/3} + 1/3(K_{ia} K_{ib} K_{ic})$$

بر اساس اصل تجزیه و تحلیل کوکوسو، امتیاز کمتر از کوکوسو یعنی سطح پایین‌تر از مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری، شهر شهرکرد است؛ بنابراین بر اساس نتایج جدول (۹) و شکل (۴) محله کوی پلیس دارای رتبه اول، محله منظره دارای رتبه دوم، محله اشکفتک رتبه سوم، محله برم پهنه دارای رتبه چهارم، محله میرآباد غربی دارای رتبه پنجم، محله گودال چشمه دارای رتبه ششم، محله میرآباد شرقی دارای رتبه هفتم، محله سعدی دارای رتبه هشتم، محله سرچشمه دارای رتبه نهم، محله فرهنگیان دارای رتبه دهم، محله فن‌آوران دارای رتبه یازدهم، محله چالشر دارای رتبه دوازدهم، محله کوی شهرداری دارای رتبه سیزدهم و محله مهدیه دارای رتبه چهاردهم (آخر) می‌باشند. بر اساس نتایج به دست آمده از تکنیک کوکوسو، محله کوی پلیس که حائز رتبه اول شده است، از نظر ۸ عوامل مورد بررسی دارای سطح مناسب و قابل توجهی است که این موضوع نشان‌دهنده‌ی بالا بودن سطح برخورداری از مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری، شهر شهرکرد است.

شکل ۴. میزان مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۲

با توجه به شکل (۴) میزان مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری، شهر شهرکرد نشان می‌دهد کمتر از ۱/۵ مشارکت کم، شامل (کوی شهرداری و مهدیه)، بین ۱/۵۱ تا ۲ مشارکت متوسط شامل (چالستر، میرآباد شرقی، فرهنگیان، سرچشمه، فن‌آوران، سعدی)، بین ۲/۰۱ تا ۲/۵ مشارکت زیاد شامل (اشکفتک، میرآباد غربی، گودال چشمه، بزم پهنه، منظریه)، بالاتر از ۲/۵ مشارکت خیلی زیاد شامل (کوی پلیس) است.

در ادامه برای مقایسه میانگین میزان مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری در بین گروه‌های محلات مختلف شهری با توجه به این‌که بیش از ۲ زیرگروه وجود دارد، آزمون واریانس یک‌طرفه (Anova) استفاده شده است. در این بخش با توجه به این‌که متغیر مستقل گروه‌های محلات شهری می‌باشند. آزمون تحلیل واریانس استفاده شده است. شرط دیگر این آزمون نرمال و کمی بودن متغیر وابسته است. در ادامه برای بررسی تفاوت و تأثیر گروه‌های مختلف محلات شهری بر میزان مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری ابتدا برابری واریانس‌ها را می‌سنجیم که در جدول (۱۱) نشان داده شده است. در این آزمون برای مقایسه محلات با استفاده از نتایج آزمون کوکوسو، محلات به چهار گروه با مشارکت کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد دسته‌بندی شده و نتایج میانگین مشارکت در سطح پاسخ‌گویان این محلات مورد بررسی قرار گرفته است.

با توجه به جدول (۱۰) سطح معناداری آزمون فیشر با اطمینان ۹۵٪ درصد کوچک‌تر از ۰۰۰۵ است که نشان می‌دهد تفاوت میانگین میزان مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری در بین گروه‌های مختلف محلات شهری معنی‌دار است در ادامه به بررسی مقایسه جفتی میانگین متغیر میزان مشارکت در بین گروه‌های مختلف محلات شهری پرداخته که در جدول (۱۱) بدان اشاره شده است.

جدول ۱۰. تفاوت میانگین دو گروه مستقل

شرح	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	sig
تغییرات بین گروهی	۴۲۸۵/۰۵۱	۳	۱۴۲۸/۳۵	۷/۸۸۷	۰/۰۰۰
تغییرات درون گروهی	۳۰۶۰۵/۲۷۲	۱۶۹	۱۸۱/۰۹۶		
مجموع	۳۴۸۹۰/۳۲۴	۱۷۲			

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۲

همان‌طور که در جدول (۱۱) مشاهده می‌شود. اگر سطح معناداری (sig) بزرگ‌تر از ۰۰۰۵ باشد تفاوت میانگین بین گروه‌های مختلف محلات معنی‌دار نیست اما اگر کوچک‌تر از ۰۰۰۵ باشد این تفاوت معنی‌دار است. میزان مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری در بین گروه محلات با مشارکت کم و متوسط (۳/۶۵-) به دلیل بالا بودن sig معنی‌دار نیست؛ اما تفاوت میانگین در بین گروه کم‌وزیاد (۱۲/۴۴-) در میزان مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری به دلیل پایین بودن sig از ۰/۰۵ معنی‌دار است. تفاوت میانگین (۱۵/۵) در بین گروه محلات کم و خیلی زیاد در میزان مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری معنی‌دار نیست. همچنین مقایسه میانگین گروه محلات متوسط کم (۳/۶۵) در میزان مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری معنی‌دار نیست. تفاوت میانگین در بین گروه متوسط و زیاد (۸/۷۹-) در میزان مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری معنی‌دار است. تفاوت میانگین (۱۱/۸۵-) در بین گروه محلات متوسط و خیلی زیاد در میزان مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری معنی‌دار نیست. اما تفاوت میانگین در بین گروه محلات زیاد و کم، زیاد و متوسط به دلیل پایین بودن sig از ۰/۰۵ در میزان مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری معنی‌دار است. تفاوت میانگین (۳/۰۵-) در بین گروه محلات زیاد و خیلی زیاد در میزان مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری معنی‌دار نیست. تفاوت میانگین گروه محلات خیلی زیاد با کم، متوسط و زیاد به دلیل بالا بودن sig از ۰/۰۵ معنی‌دار نمی‌باشند.

جدول ۱۱. مقایسه جفتی میانگین بین محلات با مشارکت متفاوت در حفظ محیط زیست شهری

(I) محلات	(J) محلات	تفاوت میانگین	Sig	حد پایین	حد بالا
کم	متوسط	-۳/۶۵	۰/۷۵۵	-۱۳/۲۱۲۸	۵/۹۱۲۸
	زیاد	-۱۲/۴۴۹۲۸*	۰/۰۰۶	-۲۲/۱۳۸۳	۲/۷۶۰۳-
	خیلی زیاد	-۱۵/۵*	۰/۰۴۲	-۳۰/۶۲۰۱	۰,۳۷۹۹
متوسط	کم	۳/۶۵	۰/۷۵۵	-۵/۹۱۲۸	۱۳/۲۱۲۸
	زیاد	-۸/۷۹۹۲۸*	۰/۰۰۱	-۱۴/۵۳۶۲	۳/۰۶۲۴-
	خیلی زیاد	-۱۱/۸۵	۰/۰۸۶	-۲۴/۷۹۸۱	۱/۰۹۸۱
زیاد	کم	۱۲/۴۴۹۲۸*	۰/۰۰۶	۲/۷۶۰۳	۲۲/۱۳۸۳
	متوسط	۸/۷۹۹۲۸*	۰/۰۰۱	۳/۰۶۲۴	۱۴/۵۳۶۲
	خیلی زیاد	-۳/۰۵۰۷۲	۰/۹۳	-۱۶/۰۹۲۳	۹/۹۹۰۹
خیلی زیاد	کم	۱۵/۵*	۰/۰۴۲	۰,۳۷۹۹	۳۰/۶۲۰۱
	متوسط	۱۱/۸۵	۰/۰۸۶	-۱/۰۹۸۱	۲۴/۷۹۸۱
	زیاد	۳/۰۵۰۷۲	۰/۹۳	-۹/۹۹۰۹	۱۶/۰۹۲۳

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۲

نتیجه‌گیری

در پاسخ به سوال تحقیق و آزمون این فرض که «وضعیت مشارکت شهروندان ساکن شهرکرد در حفاظت از محیط‌زیست شهری در سطح محلات نسبتاً متفاوت است»، نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بیشترین میانگین در عوامل هشت گانه مؤثر در مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری متعلق به مشارکت زیست‌محیطی گویه مشارکت در حفاظت از پارک‌ها و فضاهای سبز شهری است ابتدا برای رسیدن به عوامل در وضع موجود ۳۰ سوال پرسش شده از شهروندان توسط تحلیل عامل اکتشافی مورد بررسی قرار گرفت

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۱۱۸-۱۳۷، بهار ۱۴۰۵.

که هشت عامل در رابطه با مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری شناسای شد. که در بین آن‌ها عامل سازمان‌های مردم‌نهاد با (۱۰/۳۸۱) درصد واریانس بیشترین اثر گذاری را در بین عوامل به خودشان اختصاص داده‌اند. همچنین بر اساس نتایج آزمون T تک نمونه‌ای این عوامل مورد بررسی قرار گرفته و عامل دوم (مشارکت زیست‌محیطی) (۳/۰۹۴۸) بر اساس آماره T وضعیت مطلوب تری برخوردار بود و در ادامه به تحلیل فضایی محلات ۱۴ گانه شهرکرد پرداخته شد و براساس آزمون کوکوسو محله کوی پلیس دارای رتبه ۱ و دارای بیشترین امتیاز (۲/۵۴۲) و در مقابل محله مهدیه با (۱/۲۴۷) پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص داده است و بر نتایج آنالیز واریانس یک طرفه نشان داد که در بین محلات شهرکرد تفاوت معنا داری از نظر مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط زیست شهری وجود دارد.

با توجه به نتایج مورد استفاده آزمون تحلیل فضایی کوکوسو تحلیل واریانس اطرفه می‌توان گفت که در مجموع سطح مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری در حد متوسط (نزدیک به میانه نظری ۳) و رو به پایین قرار دارد و تفاوت بین محلات ۱۴ گانه شهری شهرکرد قابل توجه است، بنابراین آزمون فرض اول تحقیق تأیید می‌شود. با توجه به اینکه پژوهش حاضر به دنبال بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری، شهر شهرکرد است در این پژوهش نیز به برخی مطالعات و تحقیقات در زمینه اثرات مؤلفه‌های مؤثر بر مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری اشاره شد در ادامه جهت مقایسه نتایج تحقیق حاضر با نتایج قبلی به برخی از این مطالعات اشاره می‌شود (رحیمی و دشتی مؤخر، ۱۳۹۲). میزان مشارکت آنان نیز در حفظ محیط‌زیست بیشتر است و رابطه‌ای معنادار با میزان آگاهی شهروندان وجود دارد. و با توجه به نظرات مردم و کارشناسان مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست و توسعه پایدار تأثیرگذار است (اسکندری دامنه و همکاران، ۱۳۹۴). نتایج نشان داده است که مهم‌ترین عامل تأثیرگذار در این زمینه افزایش سطح اطلاع و آگاهی روستاییان در خصوص حفاظت از محیط‌زیست و نداشتن سود مالی برای مردم در مشارکت طرح‌ها بود. در تحقیق حاضر عامل مشارکت زیست‌محیطی (۳/۰۹۴۸) مهم‌ترین عامل تأثیرگذار است (عزیزیان و همکاران، ۱۳۹۴). نتایج نشان می‌دهد با توجه به اینکه ارتقاء سطح دانش و آگاهی افراد جامعه در زمینه مسائل زیست‌محیطی از ضروریات رسیدن به توسعه پایدار تلقی می‌شود از این رو ارائه آموزش‌های زیست‌محیطی مستمر و هدفدار می‌تواند حساسیت آنان را نسبت به مسائل زیست‌محیطی و در نتیجه مشارکتشان را در ارائه راه‌حل‌ها افزایش دهد. در یک جمع‌بندی می‌توان اشاره کرد که؛ مشارکت شهروندان یک اصطلاح کلیدی در روند حفاظت از محیط‌زیست شهری و برای اینکه شهری پایدار داشته باشیم باید به تمام مؤلفه و عوامل مؤثر در مشارکت شهروندان در راستای حفاظت از محیط‌زیست شهری توجه کرده و آن‌ها را به کار گرفت. امروزه با توجه به توسعه سریع شهرها، آلودگی، وسایل نقلیه و گازهای گلخانه‌ای ساطع شده از کارخانجات، معضل جدیدی به نام آلودگی محیط‌زیست شهری به وجود آمده است. زمانی این آلودگی بیشتر به چشم می‌آید که محیط طبیعی حاشیه شهرها جهت احداث منازل مسکونی و کارخانه‌های تخریب و با تغییر کاربری به محیط شهری- صنعتی تبدیل می‌شود روشن است با توجه به گستردگی و پیچیدگی مسائل زیست‌محیطی پرهزینه بودن روش‌ها و ابزارهای مقابله با آن بهترین گزینه، بهره‌گیری از مشارکت مردمی است؛ بنابراین با توجه به اینکه ارتقاء سطح دانش و آگاهی افراد جامعه در زمینه مسائل زیست‌محیطی از ضروریات رسیدن به توسعه پایدار تلقی می‌شود از این رو ارائه آموزش‌های زیست‌محیطی مستمر و هدفدار می‌تواند حساسیت آنان را نسبت به مسائل زیست‌محیطی و در نتیجه مشارکتشان را در ارائه راه‌حل‌ها افزایش دهد.

نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر حاکی از آن است که شهروندان از خدمات شهری به ویژه در حوزه محیط زیست شهری رضایت مناسبی ندارند و این عامل بر میزان مشارکت و آموزش آن‌ها اثرگذار است. در این راستا پیشنهادهای زیر ارائه شده است:

✓ واحد درسی بنام آموزش محیط‌زیست در واحدهای دانشگاهی تمامی رشته‌های تحصیلی توسط وزارت علوم تصویب گردد تا تمامی آحاد جامعه از جمله دانشجویان خانم که در آینده به‌عنوان زنان خانه‌دار در جامعه زندگی می‌کنند مشکلات محیط زیستی به وجود نیورده و با نحوه بازیافت مواد آشنایی کامل داشته باشند.

تحلیل فضایی مشارکت شهروندان ... / عنابستانی و همکاران

- ✓ رسانه‌ها، مانند تلویزیون برنامه‌هایی در خصوص فرهنگ درست استفاده کردن از فضای پارک‌ها و اغذیه‌فروشی‌ها، بازیافت زباله در ساعاتی از شبانه‌روز برای شهروندان اختصاص دهند و از کارشناسان محیط‌زیست نیز در این خصوص دعوت عمل آید.
- ✓ توسط شهرداری‌های برای هر منطقه در محل مناسبی مانند پارک‌ها جشنی برگزار گردد که هدف آن آموزش محیط‌زیست، نگهداری و حفظ آن باشد
- ✓ شهرداری‌ها به شهروندانی که زباله‌های خشک را از تر تفکیک می‌نمایند جوایزی مانند کیسه‌های زباله نو اعطا نمایند تا خود انگیزی در جهت حفظ محیط‌زیست باشد.
- ✓ آموزش‌های محیط زیستی را از دوران کودکی برای بچه‌های خود در نظر بگیریم مثلاً از روش‌هایی مانند استفاده از قلم و برگ نقاشی، نحوه تفکیک زباله و نمایش‌های عروسکی به شکلی که دارای پیامی برای محیط‌زیست باشد.

حامی مالی

بنا به اظهار نظر نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

سه‌م نویسنندگان در پژوهش

نویسندگان مقاله اظهار می‌آرند که به طور یکسان در تدوین مقاله نقش داشته‌اند

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه افراد، به دلیل مشاوره و راهنمایی علمی و مشارکت آنها در این مقاله تشکر و قدرانی می‌نمایند.

منابع

- ابراهیمی، محسن، (۱۳۸۳)، مجموعه مقالات شهر سالم، مدیریت شهری، ناشر: اداره کل روابط عمومی و بین‌المللی شهرداری تهران.
- ادهمی، عبدالرضا و اکبر زاده، الهام، (۱۳۸۷)، بررسی عوامل فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست شهر تهران (مطالعه موردی مناطق ۵ و ۱۸)، مجله علوم اجتماعی شوشتر، سال ۵، شماره ۱۲، صص. ۳۷-۶۲.
- اسکندری دامنه، حامد. احمدی کهنعلی، سروش. خسروی، حسن. (۱۳۹۴). عوامل مؤثر بر بهبود مشارکت مردم در طرح‌های حفاظت از محیط زیست. کنفرانس بین‌المللی معماری، شهرسازی، عمران، هنر و محیط زیست؛ افق‌های آینده، نگاه به گذشته، تهران.
- بری، جان (۱۳۸۱). محیط زیست و نظریه اجتماعی ترجمه حسن پویان و نیره توکلی، انتشارات سازمان محیط زیست، چاپ اول، تهران.
- بینایی باشی، معصومه، (۱۳۹۰) نقش برنامه‌های زیست محیطی تلویزیون در آگاه‌سازی و مشارکت دهی شهروندان تهرانی در حفظ محیط زیست، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی، تهران.
- تقوایی، مسعود؛ بابانصب، رسول. و موسوی، چمران، (۱۳۸۸). تحلیلی بر سنجش عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری (مطالعه موردی: منطقه چهار تبریز). مجله مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای. (۲)، ۱۹-۳۶.
- حسینی، سید باقر. و کاملی، محسن. (۱۳۹۶). سنجش مشارکت شهروندی در مدیریت شهری مطلوب (مطالعه موردی منطقه ۸ قم). (۲۹)، ۱۷-۲۶.
- حسینی، سیده‌ادی، قدرتی، حسین، میره، محمد، و زنگنه، یعقوب. (۱۳۹۲). پایداری شهری بر بنیان توسعه مشارکت شهروندی (مطالعه موردی: شهر سبزوار). جغرافیا و پایداری محیط (پژوهشنامه جغرافیایی)، ۳(۶)، ۴۱-۶۶.
- حسینی، سیده راحله، (۱۳۹۰)، بررسی نقش آموزش همگانی محیط زیست بر میزان ارتقای سطح دانش زیست محیطی شهروندان شهر تنکابن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد
- داداش اوغلی داود، فخر آبادی حسین، عبدالله زاده هنجی ناهید. (۱۳۹۹). ارزیابی آثار و پیامد های گردشگری در نگرش و کیفیت زندگی شهروندان مطالعه موردی:مشکین شهر، فصلنامه فضای گردشگری، ۸(۳۱)، ۴۳-۵۵.
- دانش دوست، مهرداد. افضل، کوروش. و مهدوی، افسون. (۱۴۰۳). تحلیل تاثیر شبکه اقتصادی (نظام فعالیتی-عملکردی) فضاهای عمومی شهر بر

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۱۱۸-۱۳۷، بهار ۱۴۰۵.

شکل‌گیری قرارگاه‌های رفتاری (نمونه موردی بافت مرکزی شهر زنجان). پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، ۴(۱۴)، ۷۱-۸۶.

رحیمی، محسن. و. دشتی موخر، سمانه. (۱۳۹۲). بررسی نقش مشارکت شهروندان در حفاظت محیط زیست شهری نمونه موردی: شهر تهران. اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار، تهران، انجمن محیط زیست کومش، دانشگاه صنعت هوایی.

رضائیان، سیاوش، جوزی، سید علی، و ملامسی، سعید. (۱۳۹۸). بررسی نقش مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط زیست شهری (مطالعه موردی: منطقه ۹ شهرداری تهران). محیط زیست و توسعه فرابخشی، ۴(۶۶)، ۵۹-۷۰.

زارنجی، ژیلا فرزانه سادات، (۱۴۰۰)، بررسی مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط زیست شهری، دومین کنفرانس بین‌المللی و پنجمین کنفرانس ملی صیانت از منابع طبیعی و محیط زیست، اردبیل.

زیاری، کرامت‌الله، زندوی، سید مجدالدین، آقاجانی، محمد، مقدم، محمد، (۱۳۸۸) بررسی مشارکت شهروندی و نقش آن در مدیریت شهری شهرهای کوچک (نمونه موردی: شهرهای گله دار، ورزنه و هیدج). مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره ۱۳، ۲۱۱-۲۳۳.

سپاهیان، عبدالسلام، ملاشاهی، حسین، و کریمیان بستانی، مریم. (۱۴۰۳). تحلیل و بررسی عوامل تاثیرگذار اقتصادی بر زیست‌پذیری شهرها (مطالعه موردی: شهر سراوان). پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، ۵(۱۶)، ۶۳-۷۶.

سجادی، ژیلا و رضویان، محمدتقی و معروفی، ایوب. (۱۳۹۶). سلامت محیط زیست شهری: از ساختار فضایی شهر تا مشارکت شهروندی نمونه موردی: منطقه یک شهرداری تهران، هفتمین کنفرانس بین‌المللی توسعه پایدار و عمران شهری، اصفهان.

سید مصفايي، میرعلی، اصغری زمانی، اکبر، و تیموری، ایرج. (۱۴۰۳). ارزیابی تاثیر پارامترهای اقلیم، اکولوژی و زیست‌محیطی بر زیست‌پذیری شهری (محدوده مورد مطالعه: مناطق ۱۰ گانه کلانشهر تبریز). پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، ۵(۱۶)، ۱۶-۳۰.

شیخی، احمد رضا و عباسی، فاطمه. (۱۴۰۲). بررسی توزیع و عدالت فضایی با تأکید بر ویژگی‌های کالبدی شهر اهواز. پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، ۴(۱۱)، ۷۰-۸۴.

صفری، جابر. (۱۳۹۵). بررسی عوامل مالی مؤثر بر اجرای طرح‌های بازآفرینی شهری (مطالعه موردی شهر شهرکرد)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه مازندران، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.

عزیزیان، محمد صادق، زارعی، ریزان، مفاخری، شرافت. (۱۳۹۴) بررسی نقش مشارکت شهروندان در حفاظت محیط زیست شهری و ارائه راهکارهای کاربردی، سالن همایش‌های بین‌المللی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ۲۵ بهمن ماه ۱۳۹۴.

عطائی، الهام، ترابی، زهره. و پناهی، سیامک. (۱۴۰۰). جایگاه کودکان آفرینشگر و خلاق در فضاهای زیست‌شهری با تأکید بر مؤلفه‌های مشارکت‌پذیری و حس تعلق به محیط. نشریه مدیریت شهری و روستایی، ۲۰(۶۳)، ۶۱-۸۰.

عنابستانی، علی‌اکبر و شیخی، پرنیان. (۱۴۰۳). تحلیل محرک‌های کلیدی اثرگذار بر مشارکت شهروندان در حفاظت از محیط‌زیست شهری با رویکرد آینده‌پژوهی (مطالعه موردی: شهرکرد). برنامه‌ریزی و توسعه محیط شهری، ۴(۱۵)، ۱-۱۸.

غلامی، محمد جواد، افتخارنیا، مینا. و ملازاده، عباس. (۱۳۹۰) ارزیابی اقتصادی زیست محیطی ناشی از افزایش تراکم جمعیتی مطالعه موردی منطقه ۵ شهرداری تهران. اولین کنفرانس اقتصاد شهری ایران، ۲ الی ۳ آذر ماه ۱۳۹۰.

فتاحی، ناصر، ابراهیمی جمنانی، لیلا و زلفعلی پورفر، فاطمه. (۱۴۰۰). بررسی و تحلیل علل مشارکت شهروندان و گردشگران در حفاظت از محیط‌زیست (مطالعه موردی: شهرستان محمودآباد). فصلنامه علمی کارافن، ۱۸(۲)، ۱۱۱-۱۳۲.

فتحی، سروش. (۱۳۹۳). عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت و توسعه فضاهای شهری تهران. مطالعات جامعه‌شناختی شهری (مطالعات شهری)، ۴(۱۰)، ۱۴۳-۱۶۴.

فرج زاده گرگری، مهدیه. (۱۴۰۱). نقش مشارکت‌های مردمی در توسعه پایدار از بعد محیط زیست، همایش ملی جلوه‌های جهادی شهیدان آقا مهدی باکری و حاج قاسم سلیمانی در مدیریت شهری، تبریز.

قربانی نیا، زهرا. و سعادت، مهدیه. (۱۳۹۲). نقش مشارکت عمومی در حفاظت از محیط زیست، اولین همایش ملی برنامه‌ریزی حفاظت، حمایت از محیط زیست و توسعه پایدار، همدان دانشکده شهید مفتح.

محمدی فر، مجید و روکی، حسین. (۱۴۰۱). تاثیر مشارکت شهروندان بر کیفیت محیط زیست شهری (مطالعه موردی: شهر مشهد)، هفدهمین کنفرانس ملی مهندسی عمران، معماری و توسعه شهری، بابل.

مظلومی، شیوا، استعلاجی، علیرضا. و شیخ اعظمی، علی. (۱۴۰۲). مقدمه‌ای بر الگوی بهینه ساماندهی دستفروشان با تأکید بر ایجاد بازارچه‌های فصلی مشارکتی و اثرات آن در بهبود کیفیت محیطی و کالبدی زیست‌پذیری شهری. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۱۳(ویژه‌نامه)، ۳۷۱-۳۸۰.

ملکی، سعید، و سروستان، رسول. (۱۳۹۵). ارزیابی مشارکت شهروندان در خدمات و محیط زیست نواحی شهری باغملک. مطالعات مدیریت شهری، ۸(۲۵)، ۲۵-۳۸.

تحلیل فضایی مشارکت شهروندان ... / عنابستانی و همکاران

نصیری، پروین، خلدبرین، علی، ستاری، زهرا، و لقای، حسنعلی. (۱۳۸۰). دیدگاه‌های مدیریتی در زمینه حل مشکلات سازمان‌های غیردولتی زیست‌محیطی در ایران. علوم و تکنولوژی محیط زیست، (۱۱)، ۲۱-۴۰.

نوازی، سمیرا، پرک، مهین. و صالحی، اسماعیل. (۱۳۹۷). دیدگاه‌های جهانی و تجربه‌های بین‌المللی در حوزه برنامه‌ریزی مشارکتی محیط زیست شهری، محیط زیست و توسعه ۹(۱۷)، ۵-۱۶.

Glucker, A. N., Driessen, P. P. J., Kolhoff, A., & Runhaar, H. A. C. (2013). Public participation in environmental impact assessment: Why, who and how? Environmental Impact Assessment Review, 43, 104–111.

Benton-Short, L., & Short, J. R. (2008). Cities and Nature. London and New York: Routledge. <https://www.routledge.com/Cities-and-Nature/Benton-Short-RennieShort/p/book/9780415355896>

Royo, S., Yetano, A., & Acerete, B. (2013). E-participation and environmental protection: Are local governments really committed? Public Administration Review, 74(1), 87–98.

Stevens, M. R., Berke, P. R., & Song, Y. (2010). Public participation in local government review of development proposals in hazardous locations: Does it matter, and what do local government planners have to do with it? Environmental Management, 45(2), 320–335. <https://doi.org/10.1007/s00267-009-9409-2>

Wolch, J. R., & Newell, J. P. (2014). Urban green space, public health, and environmental justice: The challenge of making cities 'just green enough'. Landscape and Urban Planning, 125, 234–244.

Gustavsson, E., & Elander, I. (2016). Sustainability potential of a redevelopment initiative in Swedish public housing: The ambiguous role of residents' participation and place identity. Progress in Planning, 103, 1–25.